

Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Instytut Orientalistyki Uniwersytetu Warszawskiego
Fundacja Sławistyczna

1

**Streszczenia referatów
na II międzynarodową interdyscyplinarną konferencję naukową
z cyklu**

**Antropologiczno-językowe wizerunki duszy
w perspektywie międzykulturowej**

Dusza w aksjosferze – aksjosfera duszy

19–21 października 2017 r.

Warszawa, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego ul. Dobra 56/66

Patronat Honorowy objęli profesorowie:

Dejan Ajdačić, Jerzy Bartmiński, Olga Belova, Izabella Bukraba-Rylska,
Renata Grzegorzczkova, Anna Engelking, Galina Kabakova, Natalia Korina
Alla Kozhynowa, Andrej Moroz, Jadwiga Puzynina, Maria Skab, Piotr Taracha
Svetlana M. Tolstaja, James Underhill, Irena Vaňková, Anna Zielińska

Uczestnicy konferencji w porządku alfabetycznym

Beata Abdallah-Krzepkowska 3	Olga Makarowska 26
Dejan Ajdačić 3	Roman Marcinkowski 27
Katarzyna Arciszewska 4	Suzana Marjanić 27
Lucyna Bagińska 4	Agnieszka Maryniak 28
Alena Belaja 5	Ewa Masłowska 29
Olga Belova 6	Andrej Moroz 30
Róbert Bohát 7	Irena Mytnik 30
Igor Borkowski 7	Tereza Nakaya 31
Izabella Bukraba-Rylska 8	Violeta Nikolovska, Veselinka Labroska 31
Iwona Burkacka 8	Monika Nowakowska 32
Helena Chalupová 9	Joanna Panasiuk 33
Iryna Chybor 9	Adam Pawlak 33
Paweł Drabarczyk 10	Dorota Pazio-Wlazłowska 34
Jolanta Dziuba 11	Joanna Popielska-Grzybowska 35
Dorota Filar 12	Ivana Proházková 35
Olga Frolova 13	Sandhya Pruthi 36
Anna Gálisová 14	Beata Purc-Stępiak 36
Ladislav Janovec 14	Grażyna Róžańska 38
Joanna Jurewicz 15	Alena Rudenka 38
Galina Kabakova 15	Lucie Saicová Římalová 39
Shahla Kazimova 16	Ada Shahniuk 39
Joanna Kirilova 17	Maria Skab 39
Zdzisław Kłos 17	Maryan Skab 40
Ekaterina Kogan 18	Kamila Stanek 41
Mikhail Kondratenko 18	Karina Stempel-Gancarczyk 42
Natalia Korina 19	Sylwia Surdykowska-Konieczny 42
Agnieszka Korycka 20	Joanna Szadura 43
Andrey Kotin 20	James Underhill 44
Alla Kozhinova 21	Dagmara Wasilewska 44
Inessa Krishtop 22	Włodzimierz Wysoczański 45
Beata Kuboková 22	Regina Wyżkiewicz-Maksimow 45
Mateusz Kucab 23	Marina Valentsova 46
Zdzisław Kupisiński 23	Irena Vaňková 47
Seweryn Kuśmierczyk 24	Jarosław Zapart 48
Carsten Levisen 24	Robert Zawisza 49
Beata Łukarska 25	

Beata Abdallah-Krzepkowska

Conceptualisation of the SOUL in Koran

Koran is a source text for islamic concepts which later on were being discussed in many theological, lexicographical and legal comments. I analysed the notion of „soul" using the theory of meaning elaborated within the framework of the so called cognitive linguistics. According to this theory, the definition of the notion is not the meaning of the word, but the meaning of the word is its semantic representation consisting of: the word's etymology, vocabulary definition (here I used mainly classical dictionaries of the Arabic language), all the lexical forms connected with a given notion in the Koran, place and meaning of the word in the text, cohesion of the word, its connotation in the classical Arabic language, metaphors, metonyms, synonyms, antonyms.

3

Konceptualizacja DUSZY w Koranie

Koran, święta księga muzułmanów stanowi tekst źródłowy dla pojęć, które później ciągu wieków obrosły niezliczoną ilością komentarzy teologicznych, leksykograficznych i prawniczych. Jednym z takich pojęć jest pojęcie „duszy", szczególnie w jej wymiarze aksjologicznym i eschatologicznym. Referat jest próbą konceptualizacji DUSZY w Koranie w ramach metodologii wypracowanej przez językoznawstwo kognitywne, gdzie znaczenie pojęcia można uchwycić przez jego preprezentację semantyczną - poprzez analizę jego znaczenia w tekście, metaforyki, i przede wszystkim etymologii i konotacji semantycznych w Koranie i języku arabskim (pomocniczo posłużyłam się klasycznymi słownikami języka arabskiego i przykładami z arabskiej poezji przedmuzułmańskiej).

Dejan Ajdačić

Soul and sin in Serbian folk and church culture

On the sources of old medieval literature, folklore and literature author analyses and uses the studies of the religion and ethnopsychology of Serbs, and ethnographic and folklore studies. The author considers the ideas about the soul in the church and folk culture of the Serbs. The souls are examined in relation to the faith and the moral system, as well as the perceptions of the soul and its destiny after death.

Duša i greh u srpskoj narodnoj i crkvenoj kulturi

Na gradnji stare srednjovekovne književnosti, studija o religiji i etnopsihologiji Srba, te na gradnji etnografskih i folklorističkih studija autor razmatra predstave o duši u crkvenoj i narodnoj kulturi Srba. Ispituju se predstave o duši u odnosu na veru i moralni sistem, kao i predstave o duši i njenoj sudbini posle smrti.

Katarzyna Arciszewska

Expression of the soul in pre-war Polish esoteric literature

The aim of the article is to present the visions of the soul in selected works of Polish literature from between 1890 and 1939, and to elaborate on their characteristics. The author concentrates on the analysis of both the human soul and the soul of the world, and considers teosophy, antroposophy and occultism, which make the profile of esoteric soul. The article discusses also the thesis, presented in esoteric texts, concerning the crisis of the notional knowledge and the need to enter the supernatural world and create new spiritual values.

4

Obraz duszy w przedwojennej polskiej literaturze ezoterycznej

Tekst Obraz duszy w przedwojennej polskiej literaturze ezoterycznej ma na celu przedstawić obrazy duszy w wybranych pozycjach literatury polskiej w latach 1890-1939 i omówić ich specyfikę. Autorka koncentruje się na analizie duszy człowieka i duszy świata, biorąc pod uwagę teozoficzną, antropozoficzną i okultystyczną charakterystykę motywu. Jednocześnie w artykule zostanie przedstawiona głoszona w ezoterycznych tekstach teza o kryzysie wiedzy spekulatywnej i potrzebie wniknięcia w świat ponadmysłowy oraz wypracowania nowego zestawu wartości duchowych.

Lucyna Bagińska

The linguistic image of soul in the ekphrases of the late-19th and early-20th century inspired by the art works of Art Böcklin)

The aim of this presentation is to present the results of reconstruction of the language image of soul as an element of the world presented in the ekphrases by Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Maria Poraska, Zuzanna Rabska, Wanda Aleksandra Stanisławska, Lucjan Rydel, Karol Łepkowski. The genesis of the ekphrases comes from the fascination with art works of Arnold Böcklin, who was one of the most famous painters of the late-19th and early-20th century. Then there will be a comparison of the ways of conceptualisation of this word by poets which were fascinated by the same painting of Böcklin. The definition of soul will be compared as well as its use in the general language. At the beginning there will be definition of terms like ekphrase, the art works and necessary information about the esthetical-philosophical context of the late-19th and early-20th century. To analyse the poems of the different authors will be used tools of cognitive linguistics like semantic frame, metaphor of definition, amalgamate and categorisation. The use of this tool will help to describe the conceptualisation of the word soul in the individual art. It will also help to define general characteristics of language.

Językowy obraz duszy w młodopolskich ekfrazach inspirowanych dziełami malarskimi Arnolda Böcklina

Celem referatu jest przedstawienie rezultatów rekonstrukcji językowego obrazu duszy jako elementu świata przedstawionego ekfrazą Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Marii Poraskiej, Zuzanny Rabskiej, Wandy Aleksandry Stanisławskiej, Lucjana Rydla, Karola Łepkowskiego, których geneza wynika z fascynacji malarstwem Arnolda Böcklina, jednego

z najpopularniejszych artystów tworzących na Zachodzie Europy na przełomie XIX/XX wieku. W odtwarzaniu tego językowego obrazu duszy szczególnie zostanie wyeksponowany aspekt aksjologiczny pojęcia. Następnie będą porównane sposoby jego konceptualizacji i wartościowania przez poetów, zafascynowanych tym samym dziełem malarskim Böcklina oraz zestawione z objaśnieniami leksemu DUSZA w języku ogólnym. Rozważania rozpocznie zdefiniowanie terminów ekfrazy, dzieło malarskie (ten ostatni w odniesieniu do R. Ingardena oraz hermeneutyków, m.in. G. Bohema). Pojawią się też niezbędne informacje na temat kontekstu estetyczno-filozoficznego przełomu XIX/XX wieku jako tła dla wątku aksjologicznego przedstawianego zagadnienia. W analizie wyekscerpowanego z wierszy wymienionych autorów materiału językowego wykorzystane zostaną narzędzia językoznawstwa kognitywnego, m.in. takie jak rama semantyczna, metafora pojęciowa, amalgamat, kategoryzacja. Ich zastosowanie pozwoli opisać nie tylko konceptualizację i aksjologię pojęcia ‘dusza’ w indywidualnej twórczości, ale też wskazać na cechy języka poetyckiego Młodej Polski oraz uwzględnić takie przestrzenie poezji w interpretacji utworów literackich, które przy zastosowaniu tradycyjnej poetyki umknęłyby uwadze badacza.

Alena Belaja

“Two souls” as a philosophical-psychological and aesthetic phenomenon of transitional epoch (based on the Belarussian prose of the 1st third of the 20th century)

Every culture has its own set of tools that convey national characteristics. The universally precedent phenomenon of “two souls” is particularly significant in the artistic conception of the characters in the Belarussian prose of transitional epoch. “Two souls” presupposes duality of human nature; dialectic of good and evil, reason and feeling; mental peculiarity of Belarussian identity, its organic nature, including religion, social awareness of ambivalent reality, the contradiction between human and social, humanist and ideological aspects; an acknowledgement of traditional values in their complex combination with the internalization of new ones; type of conflict; symbolically very significant search of perfection and inner unity by a character, a neutral “territory” of resistance to dogmatic thinking; apology of cultural hero; split character. The concept of “two souls” is the artistic emblem of identity crisis and defines the peculiarities of time and space settings, color symbolism, character nominations, means of laugh culture in the works of M. Gorky, Z. Bedulya, M. Zaretsky, L. Kalyuga, etc. The conflict of day and “night” consciousness which marks the tragedy of the individual and testifies the misbalance of mental harmony as one of the symptoms of the social crisis is emphasized.

«Дзве душы» як філасофска-псіхалагічны і эстэтычны феномен пераходнай эпохі (на матэрыяле беларускай прозы 1-й трэці xx ст.)

Усякая культура мае свой набор сродкаў, якія надаюць ёй нацыянальную адметнасць. У мастацкай канцэпцыі персанажаў беларускай прозы пераходнай эпохі набывае асаблівую значнасць універсальна-прэцэдэнтны феномен «дзве душы», за якім стаяць: дуалістычнасць прыроды чалавека; дыялектыка добра і зла, розуму і пачуцця; ментальная адметнасць асобы беларуса, яе арганічная сутнасць, у тым ліку адносіны да рэлігіі, усведамленне дваістасці сацыяльнай рэчаіснасці, супярэчнасць паміж чалавечым і грамадзянскім, гуманістычным і ідэалагічным; канстатацыя традыцыйных

каштоўнасцей у складаным спалучэнні з інтэрыярызацыяй новых; тып канфлікту; сімвалічна шматзначная форма пошуку героям дасканаласці, унутранага адзінства, нейтральная «тэрыторыя» супраціву дагматычнаму мысленню; апалогія культурнага героя; раздваенне персанажа. Канцэпт «дзе душы» з'яўляецца мастацкай эмблемай крызісу ідэнтычнасці і абумоўлівае ў творах М. Гарэцкага, З. Бядулі, М. Зарэцкага, Л. Калюгі і інш. адметнасць хранатопу, колеравай сімволікі, аўтарскіх намінацый персанажаў, сродкаў смехавай культуры. Адметнае месца займае канфлікт дзённай і «начной» свядомасці, які маркіруе трагедыю асобы, сведчыць пра расхістанне псіхічнай раўнавагі герояў як адзін з сімптомаў грамадскага крызісу.

Olga Belova

The soul as a topic of ethnoconfessional dialog (on the base of national religious beliefs)

Every culture has its own set of tools that convey national characteristics. The universally precedent phenomenon of “two souls” is particularly significant in the artistic conception of the characters in the Belarusian prose of transitional epoch. “Two souls” presupposes duality of human nature; dialectic of good and evil, reason and feeling; mental peculiarity of Belarusian identity, its organic nature, including religion, social awareness of ambivalent reality, the contradiction between human and social, humanist and ideological aspects; an acknowledgement of traditional values in their complex combination with the internalization of new ones; type of conflict; symbolically very significant search of perfection and inner unity by a character, a neutral “territory” of resistance to dogmatic thinking; apology of cultural hero; split character. The concept of “two souls” is the artistic emblem of identity crisis and defines the peculiarities of time and space settings, color symbolism, character nominations, means of laugh culture in the works of M. Gorky , Z. Bedulya, M. Zaretsky, L. Kalyuga, etc. The conflict of day and “night” consciousness which marks the tragedy of the individual and testifies the misbalance of mental harmony as one of the symptoms of the social crisis is emphasized.

Душа как предмет этноконфессионального диалога (на материале народных религиозных верований)

В докладе рассматриваются разные аспекты этноконфессионального диалога славян и евреев, для которого концепт души является во многом основополагающим. Комплекс представлений о наличии или отсутствии души у представителей иной конфессии, о материальном воплощении души и ее качествах, о месте души в системе традиционных культурных ценностей определяется этнокультурными стереотипами и наряду с ними подвергается трансформациям, оставаясь, тем не менее, базовым для формирования народно-религиозной картины мира. Доклад основан на материалах полевых исследований в регионах этнокультурных контактов славян и евреев в Восточной Европе.

Róbert Bohát

“My soul knoweth right well”: The Biblical definition of soul (Heb. ‘nephesh’, Gr. ‘psyche’) and the epistemology of embodied cognition – an ancient source of a modern concept? (a corpus-assisted study)

In contrast with popular ideas of a dichotomy or trichotomy of material body and an immaterial, immortal soul (and spirit), the Bible presents a coherent concept of “soul” as a material unity, where the human IS (not HAS) a soul (Heb. nephesh, Gr. psyche). A corpus-assisted analysis of 754 occurrences of the Hebrew nephesh in the Old Testament (OT) and 102 occurrences of the Greek psyche in the New Testament (NT) indicates that the biblical corpus demystified, “disenchanted” the concept of soul, with interesting theological, hermeneutic, socio-cultural as well as psycholinguistic and pedagogical implications (e.g. the influence on metaphors of learning, etc.). When this biblical soul ‘knows right well’ (Psalm 139:14), it “knows” not in an idealistic, disembodied “Platonic” sense, but – being material – it knows and feels holistically, as a whole embodied being. This seems to suggest that the cognitive experience of biblical soul was indeed “psychosomatic” or embodied – long before the modern concept of embodied cognition (EC) was formulated. In this study, possible parallels between the ancient biblical concept of soul and modern EC are explored, as well as the possibility that the OT might have been the first harbinger, a forerunner of the modern concept of embodied cognition.

7

Igor Borkowski

Tracking the soul in thanatic literature for the youngest addressees

The theme of the soul as a mental construct may be particularly interesting from the vantage point of construing and reconstruing in the literature intended the youngest addressees. Both numerous modern literary works and functional texts (therapeutic tales and fairy tales) focused on fulfilling didactic functions and thanatopedagogy make it possible to identify and characterize the strategies of defining and explaining the concept of the soul. Even though the main theme distinguishing and unifying this segment of writing for the youngest addressees is the motif of death, its integral part is undertaking efforts to explain abstract phenomena such as life, death, eternity or the soul discussed in this contribution.

Na tropach duszy w literaturze tanatycznej adresowanej do najmłodszych

Problematyka ‘duszy’ jako konstruktu pojęciowego może być szczególnie ciekawa z perspektywy konstruowania i rekonstruowania w literaturze adresowanej do najmłodszych. Zarówno wydawane licznie współczesne utwory o charakterze literackim, jak i teksty funkcjonalne (bajki i baśnie terapeutyczne) zogniskowane na realizacji funkcji dydaktycznych oraz tanatopedagogice pozwalają na wyodrębnienie i scharakteryzowanie strategii definiowania i objaśniania pojęcia ‘dusza’. Mimo że głównym wątkiem wyróżniającym i scalającym ten segment literatury dla najmłodszych jest motyw śmierci, to kategoria ta nierozzerwalnie łączy się z podejmowaniem wysiłku, by wyjaśnić także fenomeny abstrakcyjne, takie jak ‘życie’, ‘śmierć’, takie jak ‘życie’, ‘śmierć’, ‘wieczność’ i ‘dusza’ właśnie.

Izabella Bukraba-Rylska

Three souls of Polish peasant

More than one hundred years ago Jakub Bojko, people's social worker and active politician published his manifesto entitled "Two Souls". Bojko maintained that Polish peasant has not only Christian soul, but also has second soul which is the result of villein service. Bojko did not be satisfied with show what was the influence of many years' slavery for the Polish peasant identity but he underlined its social consequences as well. If we analyse public debate during transformation period we can risk an assertion, that the goal of its statements which were formulated about rural inhabitants was to construct something like its "third soul". The point was that, there were suggested attitudes, "mental barriers" and "irrational prejudices" and all them were presented as main obstacles against new deal. Study of all these terms with estimates accompanied them and suggestions to the address of Polish peasants is good base to say, that there were ascribe "dirt meaning" to this group, that it was "hatred speech" practised and there was "neoliberal racial discourse" used.

8

Trzy dusze polskiego chłopca

Ponad sto lat temu Jakub Bojko, ludowy działacz i pisarz, opublikował swój manifest zatytułowany „Dwie dusze”. Twierdził, że polski chłop ma nie tylko duszę chrześcijanina, ale też tę, stanowiącą skutek wieloletniej niewoli. Bojko nie ograniczył się do omówienia wpływu pańszczyzny na osobowość polskiego chłopca, ale też podkreślał jej społeczne skutki. Analizując debatę publiczną okresu transformacji można zaryzykować twierdzenie, iż celem sądów, formułowanych wówczas pod adresem mieszkańców wsi było skonstruowanie niejako „trzeciej duszy” polskiego rolnika. Polegało to na sugerowaniu określonych postaw, „barier mentalnych” i „irracjonalnych fobii” tej części polskiego społeczeństwa, która była postrzegana jako główna przeszkoda w budowaniu nowego ładu. Analiza określeń, towarzyszących im ocen oraz sugestii pod adresem chłopów daje podstawę do twierdzenia, iż uciekano się do nadawania tej grupie „brudnego znaczenia”, posługiwano się „mową nienawiści” i sięgano po inne metody, typowe dla „neoliberalnego dyskursu rasistowskiego”.

Iwona Burkacka

Adjectives derived from the lexeme dusza (soul) in the light of contemporary synonyms

The subject of the analysis are compound adjectives: wielkoduszny, małoduszny, prostoduszny, dobroduszny (magnanimous, mean, ingenuous, kind-hearted) and the adjective derived from the prepositional expression bez duszy, bezduszny (without soul – soulless) and their derivatives (wielkoduszność, wielkodusznie, małoduszność, małodusznie, dobroduszność, dobrodusznie, prostoduszność, prostodusznie, bezduszność, bezdusznie – magnanimity, magnanimously, mean-spirited, mean-spiritedly, ingenuousness, ingenuously, kind-hearted, kind-heartedly, callousness, callously), their dictionary meanings, collocation and closeness of meaning, provided in dictionaries of contemporary Polish (in dictionaries of the Polish language and thesauruses). The aim of the analysis of the excerpted material, which refers to human qualities and human behaviours, is to reach those characteristics which, in the

derivatives, are contemporarily connected with the soul (among other things kindness, frankness, gentleness, nobleness, the capability of forgiveness, magnanimity).

Przymiotniki pochodne od leksemu dusza w świetle współczesnych wyrazów bliskoznacznych

Przedmiotem oglądu są przymiotniki złożone: wielkoduszny, małoduszny, prostoduszny, dobroduszny i przymiotnik pochodny od wyrażenia przyimkowego bez duszy – bezduszny oraz utworzone od nich derywaty (wielkoduszność, wielkodusznie, małoduszność, małodusznie, dobroduszność, dobrodusznie, prostoduszność, prostodusznie, bezduszność, bezdusznie), ich słownikowe znaczenia, łączliwość oraz wyrazy im bliskoznaczne, podawane w słownikach współczesnej polszczyzny (w słownikach języka polskiego i słownikach synonimów). Celem analizy wyekscerpowanego materiału, odnoszącego się do cech człowieka i jego zachowań, jest dotarcie do właściwości, które w tych derywatach są współcześnie związane z duszą (m.in. życzliwość, szczerłość, łagodność, szlachetność, zdolność do wybaczenia, współcześnie związane z duszą (m.in. życzliwość, szczerłość, łagodność, szlachetność, zdolność do wybaczenia, wspaniałomyślność).

Helena Chalupová

Haunted Bohemia. The early modern Czech ghosts

My presentation deals with one of the specifics of the cultural history of the Czech lands in the Early Modern period – i. e. with the general perception of the afterlife (approximately between 1500 and 1800) and revenant issues. A revenant is originally a human being, who, after his or her death, for various reasons returns to the light of the living world, inhabits both material (such as revived corpses, vampires, fechts) and immaterial entities in nature (spirits, white ladies, the wild hunt). The aim of my presentation is to present some examples of Czech ghosts, and, specifically, to try to create a comprehensive view of the 'revenant issue' in Bohemian lands, in which the dichotomy of the official opinion on the one hand and popular perception of the situation of the after-life fate of the soul and the body on the other hand, differs.

Iryna Chybor

A soul as a value: mythological and Christian imagination about soul in Ukrainian phraseology

The article analyzes the phraseological units of Ukrainian language motivated by the mythological and Christian imaginations about a soul. Features of representative characteristics of the human soul in Ukrainian phraseology are described in the context of the relationship of language and culture. Ways of implementation mythological and Christian phraseology of intercode transition in the terms of the Ukrainian language, the occurrence of which is associated with the elements of the original mythological worldview that combined with later Christian religious imaginations, are represented in the article. Ethno-linguistic

basis of creation linguistic units are researched in the article and also made more accurate specificity of etymology of some of this unites.

Dusza jako wartość: mitologiczno-chrześcijańskie wyobrażenia duszy we frazeologii ukraińskiej

W artykule zostały przeanalizowane jednostki frazeologiczne języka ukraińskiego motywowane mitologiczno-chrześcijańskimi wyobrażeniami o duszy. W kontekście wzajemnego powiązania języka i kultury ludowej zostały opisane osobliwości reprezentacji wartościowania wyobrażeń o duszy we frazeologii ukraińskiej. W artykule zbadano sposoby realizacji mitologiczno-chrześcijańskiego przejścia międzykodowego we frazeologii ukraińskiej, której pochodzenie jest związane z elementami pierwotnego światopoglądu mitologicznego w połączeniu z późniejszymi chrześcijańskimi wyobrażeniami religijnymi. Przeanalizowano etnolingwistyczne podstawy tworzenia badanych jednostek językowych i określono etymologię niektórych z nich.

10

Paweł Drabarczyk

21 grams lighter art?

Is a "soul" in Polish contemporary art only a metaphor and should it be written only in quotation marks? On the one hand art's inextinguishable ambitions towards the spirituality find nowadays an outlet in the aesthetics of the sublime with its leitmotifs: collapse of the representation and frequent use of the notion of a void. On the other hand one may have an impression that multiplication of works dazzling with corporeal images conceals not completely disguised or maybe rather repressed persistent question about the soul itself. Has the art been reconciled to the necessity of operating in the conditions of ersatz where the experience of the soul is possible only by the corporeal analogy, yet the body is "a world as complex and limitless as the experience of our «soul»" (Alain Jouffroy). Is the turn to the body – dead, sick, tormented, fragmented, copulating, etc. – can be interpreted as a symptom of weariness with the "soul question" and artistic helplessness on this point, and for the artist at best THE BODY IS JUST A SOUL, as proclaimed the projection at the "Corpus" show in Zachęta (2014)? Or maybe this specific overrepresentation of bodies can be seen as a certain compulsion which drowns silence about the soul, the contemporary great absent, taken to its "premature burial" (Dariusz Czaja). I would consider on the example of a few visual artists – referring to the categories of the sublime and the uncanny – where in art the "scar from a soul" could be found.

Sztuka o 21 gram lżejsza

Czy we współczesnej sztuce polskiej „dusza” jest wyłącznie metaforą i powinna być zapisywana tylko w cudzysłowie? O ile niewygasłe ambicje sztuki wobec duchowości znajdują dziś często wyraz we wskazującej na upadek reprezentacji i operującej niejednokrotnie pojęciem pustki estetyce wzniosłości, o tyle można odnieść wrażenie, że pod mnożącymi się pracami epatującymi wizerunkami cielesności kryje się niezbyt głęboko zakamuflowane, czy może raczej wypierane uporczywe pytanie o samą duszę. Czy sztuka pogodziła się z koniecznością działania w warunkach erzacu, a doświadczenie duszy realizuje się jedynie poprzez cielesną analogię, wszak ciało to „świat równie złożony i równie

nieograniczony jak doświadczenie naszej «duszy» (Alain Jouffroy). Czy zwrot ku ciału – martwemu, choremu, udrczonemu, pofragmentowanemu, spółkującemu, etc. – można interpretować jako oznakę znużenia „duszną” tematyką i artystycznej bezradności w tej kwestii, a w najlepszym razie dla twórców CIAŁO JEST PO PROSTU DUSZĄ, jak głosiła projekcja na wystawie „Corpus” w Zachęcie (2014)? A może w tej swoistej nadreprezentacji ciał da się dostrzec pewną kompulsję, która zagłuszyć ma milczenie o duszy, wielkiej nieobecnej, której wyprawiono „przedwczesny pogrzeb” (Dariusz Czaja)? Na przykładzie kilku twórców prac wizualnych zastanowię się, sięgając przede wszystkim do kategorii wzniosłości i niesamowitego, gdzie w dzisiejszej sztuce da się odnaleźć „bliznę po duszy”.

Jolanta Dziuba

“Soul and spirit of Belgrade” in Serbian postmodern narratives

Similar to body topography, somatic metaphor becomes the dominant "language" of contemporary culture. The city map as a mapping of the cartography of the human body is used in urban narratives, mythology and legend. Literature of the city discover and describe the urban body topography (bowel, brain, heart, pulse, tongue). Popular culture, guides and lexicons of urban tourism antagonize the "brain and heart of the city," preserving the eternal contrast of spirit and soul. What is the "soul of the city"? The twentieth-century narrative of Belgrade goes with the spirit of the times and takes characteristic images of the Serbian metropolis: modernist urbs is moving towards postmodern polis. Belgrade's urban palimpsest can be read chronologically or intertextually. In the postmodern stories of the Serbian authors describing Belgrade there is no lack of geopolitical visions of post-polis (Isidora Bjelica Apostoli urbanog Beograda, 2001; Aleksandar Petrović, Beogradska knjiga mrtvih, 2017). But much more clearly and convincingly speaks the image of the capital, and is embedded in the urban legend (Momo Kapor Magija Beograda 2008). In the postmodern Serbian narratives (Milorad Pavić, Beogradske priče 1979; Zoran Nikolić, Beograd ispod Beograda 2008, BG price 2016; Miroslav Josić Višnjić, Priče iz trapa 2006), the Borgesian "city magic" enchanted by the adventure, living among the forgotten alleys of the urban jungle. Is there a "Belgrade soul" here? This present study is an analysis of postmodern t(r)opology written in the story revealing the genius loci of Belgrade and its soul.

„Dusza i duch Belgradu” w narracji serbskich postmodernistów

Analogicznie do topografii cielesnej, metaforyka somatyczna staje się dominującym "językiem" współczesnej kultury. Mapa miasta jako odwzorowanie kartografii ludzkiego ciała znajduje zastosowanie w miejskiej narracji, mitologii i legendzie. Kultura popularna, przewodniki i leksykony miejskiej turystyki antagonizują "mózg i serce miasta", utrwalając odwieczny kontrast ducha i duszy. W miejskiej topografii literatura odkrywa i opisuje tkankę i organy (trzewia, mózg, serce, puls, język) miasta. Czym jednak jest "dusza miasta"? Dwudziestowieczna narracja o Belgradzie idzie z duchem czasów i podejmuje charakterystyczne wizerunki serbskiej metropolii: modernistyczna urbs zmierza w stronę postmodernistycznego polis. Miejski palimpsest Belgradu można w niej odczytywać chronologicznie lub intertekstualnie. W postmodernistycznych fabułach serbskich autorów opisujących Belgrad nie brak geopoetyckich wizji post-polis (Isidora Bjelica Apostoli urbanog Beograda, 2001; Aleksandar Petrović, Beogradska knjiga mrtvih, 2017). Jednak o wiele bardziej wyraziście i przekonująco przemawia wizerunek stolicy zmistyfikowany

i osadzony w miejskiej legendzie (Momo Kapor *Magija Beograda* 2008). Borgesowska "magia miasta" - wyrastając z wizji pisarzy tzw. "belgradzkiego stylu" (Simo Matavulj, *Beogradske priče*, 1902), pod piórem postmodernistów (Milorad Pavić, *Beogradske priče*; Nove beogradske priče, 1981; Zoran Nikolić, *Beograd ispod Beograda* 2008, BG price 2016; Miroslav Josić Višnjić, *Priče iz trapa* 2006), urzeka przygodą, przeżywaną wśród zapomnianych zaułków miejskiej dżungli. Czy tu kryje się "dusza Belgradu"? Niniejsze ujęcie podejmuje analizę postmodernistycznej t(r)opologii zapisanej w fabułach odsłaniających belgradzkiego ducha („genius lociti”) i jego duszę.

Dorota Filar

Metaphysics and psychology: two “grand narratives” of the soul and body

A linguistic-cultural approach” In its cognitive, cultural, and anthropological dimensions, semantics is not confined to the problem of how linguistic meanings fit into the narrow frames of definitions. It is also concerned with a description of the human understanding of the world – an understanding that is psychologically, biologically, and culturally motivated. Semantic analysis thus reveals “stories of the world”: “micro-narratives” and “grand narratives” inherent in word meanings. The goal of the present study is to discuss two grand narratives of the soul, central to the worldview of contemporary humans. Metaphysics and psychology give access to two criss-crossing perspectives, whose mutual permeation may (but need not) lead to a certain “rift” in worldview, an epistemological uncertainty. This is because each perspective differently defines the spiritual aspect of humans, each differently positions the soul relative to the body. Are these perspectives in conflict? Are we dealing, in contemporary Polish, with two distinct definitions of the soul, or do they tend to merge into an open definition, in response to human cognitive and epistemological needs? No pretence is made here as to the unequivocal solution to the problem; rather, a diagnosis is proposed of contemporary meanings, inscribed in linguistic-cultural narrations of *dusza* ‘the soul/the mind’, and *bodility*. On the theoretical side, the study is based on the linguistic worldview conception, the open definition model, and a narrational approach to semantics, derived from Jean-François Lyotard’s considerations of “little” and “grand narratives”. The analytical part will be based on Polish lexicographic and textual data.

Metafizyka i psychologia: dwie „wielkie narracje” o duszy i ciele (analiza lingwistyczno-kulturowa)

Semantyka w ujęciu poznawczym, kulturowym, antropologicznym nie ogranicza się do wpisywania znaczeń językowych w wąskie ramy definicji. Jest także opisem ludzkiego – psychologicznie, biologicznie i kulturowo motywowanego – sposobu pojmowania świata. Analiza semantyczna staje się odkrywaniem „opowieści o świecie”: „mikronarracji” i „wielkich narracji” wpisanych w znaczenia słów. Moim celem jest ukazanie dwu centralnych dla światopoglądu współczesnego człowieka wielkich narracji o duszy i życiu wewnętrznym. Metafizyka i psychologia otwierają dwie krzyżujące się perspektywy, których przenikanie się może (choć nie zawsze musi) powodować rodzaj „pęknięcia światopoglądowego”, budzić niepewność poznawczą współczesnego człowieka. Każde z tych dwóch ujęć inaczej bowiem definiuje pierwiastek duchowy człowieka, każde też odmiennie pozycjonuje duszę względem ciała. Czy ujęcia te pozostają w konflikcie? Czy we współczesnej polszczyźnie mamy do czynienia z dwiema odrębnymi definicjami duszy, czy

raczej widoczna jest tendencja do ich scalania w jedną definicję otwartą, „podążającą” za potrzebami poznawczymi człowieka? Referat nie pretenduje do jednoznacznego rozstrzygnięcia postawionych pytań, raczej „diagnozuje” współczesne znaczenia, wpisane w językowo-kulturowe narracje o duszy, duchowości i cielesności. Teoretyczną bazę badań będą stanowiły: teoria językowego obrazu świata, koncepcja definicji otwartej oraz narracyjne ujęcie semantyki, wyprowadzone z refleksji o „wielkich” i „małych” narracjach, zaczerpniętej z prac F. Lyotarda. Analiza zostanie przeprowadzona na podstawie polskich danych leksykograficznych i tekstowych.

Olga Frolova

Soul in a dictionary, speech and consciousness of native Russian speakers

The paper discusses the semantics of the word "soul" in the explanatory dictionary of the Russian language, the results of the questionnaire and the data of the National Russian Corps. Questionnaire is as follows: "1. What is the essence of the concept of "soul", in your opinion? 2. What is soul for you? 3. Who or what has a soul? A) in humans? B) in the animal? C) in the plant? D) the car? E) smth. Else. 2. Complete the sentences: A) Although he / she is _____, but his / her soul is kind; B) He / she does not have a soul, although he / she and ____; C) The soul is ____; 3. Does the soul have age? Justify your answer. 4. In what case does the owner of the soul lose her? Give examples. 5. What adjectives can be combined with the word soul? 6. What constructions describe "behavior" and state of mind? Give examples. 7. Do you know stable expressions, proverbs / sayings with the word soul? Give examples. The paper shows the most frequency-stable expressions with the word "soul" based on the results of the survey, as well as the most frequent combinations in the Russian corps.

Душа в словаре, речи и сознании носителя языка

Душа — одно из важнейших ключевых понятий русской языковой картина мира. Словарь начала XXI в. выделяет несколько значений существительного душа — «По религиозным представлениям: духовная сущность человека, особая нематериальная бессмертная сила, обитающая в теле человека (иногда животных, растений), покидающая его во время смерти, сна и вновь проявляющаяся после смерти в иной материальной оболочке. || В идеалистической философии и религии: особая нематериальная субстанция, высшая форма развития единого мирового начала. || В материалистической философии и психологии: внутренний мир человека, его самосознание как свойство высокоорганизованной материи. 2) Внутреннее состояние, моральная сила человека, коллектива; дух (2 зн.). 3) Внутренний мир человека, мир его чувств, переживаний, настроений в т.п. 4) Совокупность характерных свойств, черт, присущих личности. || Воодушевление, страстность, темперамент. || Душевность, сердечность. || обычно с опр. О человеке с теми или иными свойствами характера. 5) чего. Главное лицо, организатор, вдохновитель какого-л. дела. || Главное в чём-л., суть, основа чего-л. 6) чего. О человеке, являющемся всеобщим любимцем. 7) Разг. Человек (обычно при указании количества). 8) В России до реформы 1861 г.: крепостной крестьянин. 9) (обычно со сл. моя). Разг. Дружеское фамильярное обращение. 10) Нар.-разг. Впадина под рёбрами в центре груди (у человека)» [БТС 2002: 290]. Характеристики души: 1) сущность, 2) внутреннее состояние человека и массы людей,

3) эмоциональная сфера человека, 4) характер человека, 5) главное лицо, 6) человек — любимец, 7) «счетный» человек, 8) крепостной, 9) обращение, 10) анатом. Впадина.

Anna Gálisová

14

Axiological aspects of the soul in Slovak phraseology

This paper searches for connections between spiritual values and the Slovak concept of the soul (duša) as it appears in phraseological units, in an attempt to identify the concept's axiological position in the Slovak linguistic worldview. The aim of the paper is to present duša as it is manifested in Slovak phraseology. The paper analyses Slovak phraseological material – describing and defining duša in the linguistic system as well as in usage, devoting particular attention to the characterization and categorization of semantic features of phrases involving duša. The paper also looks at the functional usage of fixed phrases in everyday communication.

Duša a jej axiologické aspekty v slovenskej frazeológii

Príspevok hľadá súvislosti medzi duchovnými hodnotami a slovenským pojmom duša v snahe identifikovať jeho axiologickú pozíciu v slovenskom jazykovom obraze sveta. Na analýze slovenského frazeologického materiálu zachyteného v jazykovom systéme aj v úze si všíma významové rysy pojmu duša, charakterizuje ich a venuje pozornosť konotáciám tohto výrazu.

Ladislav Janovec

Soul in Czech fairy-tales and legends

A soul in Czech fairy-tales and legends represents an immaterial part of body which exists after death or which can leave the body. Its behaving is limited only on some activities which a body is able to do and practice. It is moving and localization in space, emotional and voluntative expressions and communication. Every of these spheres can be characterised by its own specific language expressions. For example, according to moving, a soul can fly, mostly up to the heaven, or decline, mostly to hell – this is opposition which is implied with soul in texts very often. A soul can be moved or brought away by somebody else who has the power to do it or can be localised somewhere. According to Christian and pre-Christian imagination, a soul can be awarded or punished – can be closed somewhere (devil's pot, waterman's cup etc.) where suffered with unlimited time – it could be freed by sb. else or when it passes particular time had determined before. Because of it, a soul is an entity which must be carried carefully, must be guarded. It causes a fight with evil – can be changed for st what has short-time value (money, food, posture, health, even life of close people) but in comparisson to the eternity of a soul it is filleting and the reason for a cruel punishment.

Duše v českých pohádkách a pověstech

Duše v českých pohádkách a pověstech představuje nehmotnou součást těla, která existuje I po jeho zániku nebo je může opustit. Její chování je ovšem omezeno pouze na část činností, které může vykonávat i tělo. Jde především o pohyb a lokalizaci, emoční a volní projevy

a komunikaci. Ve všech těchto třech oblastech lze sledovat specifická vyjádření. Například v případě pohybu, duše co vykonavatel pohybu především létá (poletuje, odlétá), a to nejčastěji směrem nahoru (k nebi). Vedle vlastního pohybu může být někým přenášena/odnesena, případně může být lokalizována někde. S tím souvisí i původně náboženská opozice nebe - peklo, resp. s třetím členem očistec, duše může být odměněna, nebo je potrestána - je někde uzavřena, kde trpí (vodníkův hrneček, čertův kotel apod.). Náš příspěvek bude dílčím způsobem odhalovat a sumarizovat kulturně-jazykové skutečnosti, jež jsou v českých pohádkách na duši vázány. S tím souvisí i hodnotová orientace textů – duše je skutečnost, kterou je třeba bránit, o kterou je třeba se starat. Podléhá pokušení, tedy lze ji směnit za něco, co má ovšem nižší hodnotu, za což podléhá trestu – trestaný nebo zasahovatel zvenku ji mohou za jistých podmínek vysvobodit, aby nepodlehla zatracení a byla spasena.

Joanna Jurewicz

Soul, karman and responsibility

I will discuss the ethical responsibility of the soul (ātman) according to the early Hinduism (philosophical chapters of the Mahābhārata, c.a. 4th B.C.E. - 4th C.E.). According to the contemporary assumptions, the soul is a part of the Absolute, identical with it. The soul is embodied in man and depends on his choices and actions. Thus conceived, the embodied soul can either be entangled in the world or can come back to its absolute source which is seen as the realisation of the summum bonum. The first situation is caused by the fact the soul bears responsibility for the actions performed by man. The second situation is caused by liberation from responsibility and its ultimate cancellation.

Dusza, karman i odpowiedzialność

W wystąpieniu omówię zagadnienie etycznej odpowiedzialności duszy (ātman) we wczesnym hinduizmie (filozoficzne rozdziały Mahabharaty, ok. IV w. p.n.e. - IV w. n.e.). Zgodnie z ówczesnymi założeniami, jednostkowa dusza stanowi część Absolutu wcieloną w człowieka i poddaną jego wyborom i działaniom. Tak pojmowana dusza może znaleźć się w dwóch sytuacjach. Pierwszą jest jej uwikłanie w świecie spowodowane ponoszeniem odpowiedzialności za czyny podejmowane przez człowieka, drugą - wyzwolenie od odpowiedzialności i jej całkowite zniesienie, pozwalające na osiągnięcie summum bonum.

Galina Kabakova

How the soul acts as an organ of evaluation, and is subject to evaluation itself

In the traditional worldview, as reflected by the vocabulary and phraseology of Russian language and dialects, the soul acts as the instance, the supreme measure of spiritual and material phenomena. The soul evaluates them both in terms of quantity and in terms of their correspondence to its taste. But the soul itself, as an expression of the deep essence of a person or its particular attachments, becomes in turn an object of evaluation. Our task is also to analyze the paradigmatic relations of the soul and organs and parts of the human body (heart, belly etc), which are mentioned in the phraseology expressing appreciation and predilection

Душа как орган оценки и оценка души

В традиционной картине мира, в той степени, в какой ее отражает лексика и фразеология русского языка и диалектов, душа выступает как начало, выступающее мерилom явлений, духовного и материального порядка. Душа оценивает людей и артефакты, но и сама душа как выражение глубинной сущности человека в свою очередь становится объектом оценки. В нашу задачу входит также анализ парадигматических отношений души и органов и частей человеческого тела (сердце, брюхо и под.), которые упоминаются во фразеологии, выражающей оценку и пристрастия.

Shahla Kazimova

The concept of a soul in Azerbaijani folk literature

Based on analysis of folk literature, we can distinguish certain elements of religious traditions of Turkic nations, including the Azerbaijanis. Oral tradition is especially well rooted in their culture and poets and bards (ozan in Oghuz Turkic or akyn in Central Asia) play a significant role in spreading stories about the present, the past and the future. The author focuses on the heroic epic "Kitab-i Dede Gorgut" (The Book Of My Grandfather Gorgut), the most important source for analysing the beliefs of Oghuz Turks. The work contains both the elements of shamanic culture as well as later, islamic influence. The analysis of the epic's particular novels allows to recreate the change in stance towards existential values like life and death, good and evil, sin, morals, justice, etc. Specifically interesting is taking a closer look on how the concept of a soul has changed overtime. Particular motives are derivatives of ancient beliefs - totemism, animism, magic, etc.

Pojmowanie duszy w azerbejdżańskiej literaturze folklorystycznej

Elementy dawnych wyznaniowo-obrzędowych tradycji tureckich narodów, w tym Azerów, można prześledzić na podstawie analizy literatury folklorystycznej. Tradycja ustnego przekazywania treści jest bardzo zakorzeniona w kulturze tureckich narodów. Twórcą pieśni, opowiadań był ozan, bard, poeta. Pieśniarz - zwany Ozan w języku Turków oguzyjskich lub akyn wśród Turków Azji Środkowej - opowiadał o teraźniejszości, przeszłości i przyszłości, życiu doczesnym i pozagrobowym. W referacie autorka skupia się na bohaterskim eposie "Kitab-i Dede Gorgut" (Księga mojego Dziada Gorguta), najciekawszym materiale z punktu widzenia badań wierzeń Turków oguzyjskich. W Kitab-i Dede Korkud widać ślady pozostałości kultury szamańskiej, jak i wpływy późniejszej cywilizacji muzułmańskiej. Analiza poszczególnych opowiadań tego eposu pozwala odtworzyć historię zmian w postrzeganiu wartości egzystencjalnych takich, jak życie i śmierć oraz stosunek człowieka do otaczającej go rzeczywistości, pojęcia dobra i zła, grzechu, obowiązku, sprawiedliwości itd. Ciekawym jest również postrzeganie duszy człowieka. Poszczególne wątki pochodzą z pradawnych wierzeń takich, jak totemizm, animizm, magia itd.

Аксиологический аспект души с точки зрения болгарской паремиологии

В духе лингвокультурологии, которая постулирует существование аксиологической стоимости в содержании понятия, доклад выводит концептуальные признаки души на эмпирических данных болгарских пословиц. Духовные аспекты души в болгарской паремиологии сравниваются с концептами ум и сердце, уже выведенных в ранее опубликованных исследованиях и статьях. Выводятся метафоры, с помощью которых выявляется душа, согласно теории Дж. Лейкаф и М. Джонсон

Zdzisław Kłos

The soul yearns for god... Czech medieval spiritual debates

“Death is always following me”, wrote a 14th century Czech author whose name had not been preserved. Death permanently accompanied every man and woman in the middle ages. In all churches the walls were hung with copies of The way of well dying (Ars bene moriendi). Treatises like this were extremely popular in medieval Europe. One of their authors was the eminent French theologian Jean Gerson (1363-1429), In his tractatus he advised the faithful “to care not only for the ill flesh but rather for the immortal soul”, liberated at last from the bonds of the body. In the middle ages, men and women were fascinated by the phenomenon of both separation of spirit from the body and the link between them. Alain de Lille, an early medieval French scholastic claimed that “the soul is fastened to the body by “very tiny nails”. Did the anonymous author of Czech psychomachies ponder over this dilemma? Who was the winner in those soul-and-body conflicts? How did Jan Hus describe the soul? How Jenek of Prague, professor at Charles University, interpret in the 14th century Aristotle’s treatise entitled De Anima ? A tentative exploration of the medieval Czech literature should perhaps allow us to answer those questions.

Dusza k Bogu wzdycha... Z „dusznych” sporów czeskiego średniowiecza

Śmierć ku mnie wždy pospiesza //A gdy me grzechy zoczy nynie, //dusza rychło kary nie minie! – pisał nieznan z imienia XIV-wieczny autor czeski. Śmierć niemal na co dzień towarzyszyła człowiekowi średniowiecza. We wszystkich kościołach wisiały odpisy „sztuki dobrego umierania” (Artes bene moriendi). Traktaty tego rodzaju były w średniowieczu niezwykle popularne. Autor jednego z nich, wybitny teolog francuski, Jan Gerson (1363-1429), zalecał, by „troszczyć się nie tylko o ciało chorego, lecz przede wszystkim o jego duszę nieśmiertelną” – wyzwoloną wreszcie z okowów ciała. Człowieka średniowiecza fascynował problem rozłączenia duszy i ciała, ale także ich złączenia. Alan z Lille, wczesnośredniowieczny scholastyk francuski twierdził, że „dusza jest przytwierdzona do ciała „maleńkimi gwoździkami”! Czy anonimowi autorzy czeskich psychomachii zastanawiali się nad tym dylematem? Kto brał górę w owych „dusznych” bojach? Jak opisywał duszę Jan Hus? Jak profesor Uniwersytetu Karola, Jenek z Pragi, interpretował w XIV w. traktat Arystotelesa De anima? Krótki rekonesans w świat czeskiej literatury średniowiecznej pozwoli być może dać odpowiedź na te pytania.

Вера и религия в диалектном дискурсе

Вера и религия в диалектном дискурсе - Доклад посвящен наблюдениям над диалектным сакральным дискурсом, тому, как в речи диалектоносителей проявляется их восприятие «религиозных объектов», а также как в целом отражается вопрос веры и религии. Материалом служат полевые записи Топонимической экспедиции кафедры русского языка и общего языкознания УрФУ. 1. Основным «приемом» осмысления сакральных объектов является включение их в знакомый, местный географический и исторический контекст: костр. «Господь дал потоп, после потопа все сюда понаехали: печенеги, бары, татары». 2. Контекстными партнерами «сакрального» становятся бытовые реалии. Возможны два противоположных направления: а) объяснение сакрального через бытовые реалии: костр. Ангел в лапотках прокатился 'о чувстве довольства'; б) объяснение бытовых реалий через сакральное: влг. «Кисель варили в Вознесенев день. От киселя-то пар, и на этих парах поднимается Иисус Христос на небеса и тепло нам отпускает». 3. Среди образов, при помощи которых описывается сакральное, можно выделить ряд мотивов: ВЕРА— вера как предмет: арх. «Три женщины ходят по Яренску, они какую-то веру другую пехают»;— вера как дорога: арх. «Чуди это люди. Не пошли они по божьей православной вере». БОГ— бог как человек: костр. «Это как... в честь такого-то Бога, как день рожденья ему»;— принадлежность богу: костр. «Мы не этого бога»;— бог как статус: влг. «Бог — это человек был, а потом его перевели на Бога». И др.

Mikhail Kondratenko

Interpreting the concept 'soul' in Northern Russian and Upper German dialects

It is important to identify universal and specific aspects of the concept 'soul' from the point of view of manifesting the system of traditional values in the vocabulary and phraseology of genetically distant dialects, such as Upper German and Northern Russian ones. First of all, one should note that there are general axiological dominants in these dialects. The soul is the most important attribute of man which presents him in different spheres of life both as a personality and a producer of material assets: koa Hund und koa Seel (literally: no dog and no soul) 'about the absence of man' in Bavarian and \diamond разоткнуть душу 'divide a plot of land between two masters' in Yaroslavl dialects. The soul is the ultimate measure of the manifestation of different human conditions: seelenfroh (heartily joyful) 'very joyful' in Upper German, \diamond душу жжет 'very strong wish' in Northern Russian dialects. Association with the soul also serves as an indicator of positive emotions: \diamond быть не у души 'to dislike' in Yaroslavl and \diamond bei meinea Siel 'to like' in Southern German dialects. Manifesting the value of the soul as a reminder of inevitable transition to the next world is specifically more frequent in Upper German as compared to Northern Russian dialects: Bavarian Seelhäuslein (house of the soul) 'an extension to the church to store bones', etc. In Northern Russian dialects as opposed to Upper German ones, the soul is valuable as a source of physical strength, and its "poor" character means lack of such strength: \diamond в худых душах 'get tired'.

Интерпретация понятия ‘душа’ в севернорусских и верхненемецких говорах

Представляется актуальным выявление универсальных и специфических аспектов понятия ‘душа’ с точки зрения манифестации системы традиционных ценностей в лексике и фразеологии генетически удаленных диалектов, в частности, верхненемецких и севернорусских. Можно отметить, прежде всего, общие для данных диалектов аксиологические доминанты. Душа представляет собой важнейший атрибут человека, благодаря которому он воспринимается в разных сферах своего бытия и как личность, и как производитель материальных ценностей: *koa Hund und koa Seel* (буквально: ни собаки и ни души) ‘об отсутствии человека’ в баварских и \diamond разоткнуть душу ‘разделить участок земли между двумя хозяевами’ в ярославских говорах. Душа является высшей мерой проявления различных состояний человека: *seelenfroh* (душевно радостный) ‘очень радостный’ в верхненемецких, \diamond душу жжет ‘очень сильное желание’ в севернорусских говорах. Близость к душе служит также показателем положительных эмоций: \diamond быть не у души ‘не нравится’ в ярославских и \diamond *bei meinea Siel* ‘нравиться’ в южнонемецких говорах. Специфическим для верхненемецких говоров в сравнении с севернорусскими является более частая манифестация ценности души как напоминания о неизбежности перехода в иной мир: баварское *Seelhäuslein* (домик души) ‘пристройка к церкви для хранения костей’ и др. В севернорусских говорах, в отличие от верхненемецких, душа представляет ценность как источник физической силы, а ее «худой» характер –отсутствия ‘пристройка к церкви для хранения костей’ и др. В севернорусских говорах, в отличие от верхненемецких, душа представляет ценность как источник физической силы, а ее «худой» характер –отсутствия этой силы: \diamond в худых душах ‘утомиться’.

Natalia Korina

Pain of soul in Russian, Ukrainian and Slovak cultural space by the free association experiment results

This paper deals with psycholinguistic aspects of associations connected with emotions, especially with pain of soul and suffering, as well as with their axiological value. The results of the free association experiment realized in Ukrainian and Slovak language community are analyzed in comparison with the Russian association dictionary that makes possible to get a contrastive view at the associations of these three languages connected with pain of soul and suffering. The nature and specifics of spiritual component in these associations are also analyzed. The received data are interpreted in the axiological aspect.

Душевная боль в русском, украинском и словацком лингвокультурном пространстве по данным свободного ассоциативного эксперимента

В докладе с психолингвистической точки зрения рассмотрены ассоциации, связанные с эмоциями, в частности, с душевной болью и страданием. Результаты соответствующего свободного ассоциативного эксперимента, проведенного в украинской и словацкой языковой среде, сравниваются с данными русского ассоциативного словаря, на основании чего производится сравнение ассоциаций в трех

указанных языках и оцениваются степень и характер присутствия степень в них понятия «душа».

Agnieszka Korycka

20

Alexander Sokurov's Alexandra as a clash between the female and male elements in the human microcosmos

The goal of the article is to present the rudiments of the Great Mother archetype in Alexander Sokurov's film *Alexandra*. The effect of meeting between Alexandra and Denis, their interweaving, is a new person – a perfect being where the masculine and feminine is brought to a perfect harmony.

Film Aleksandra w reż. Aleksandra Sokurowa jako obraz ścierania się pierwiastków kobiecych i męskich we wnętrzu człowieka

Artykuł jest poświęcony przedstawieniu rudymentów archetypu Wielkiej Matki w filmie *Aleksandra* w reżyserii Aleksandra Sokurowa. Efektem spotkania bohaterów i ich „czynności tkackich” jest nowa osoba – istota idealna, w której równowaga pierwiastków męskich i kobiecych osiągnęła stan pełnej harmonii.

Andrey Kotin

Axiology of the soul in the tails of German romanticism

My article focuses upon the metamorphoses undergone by the concept of the soul in two key fairy tales, both of which date from the period of late German Romanticism. These two tales, both of which were written by German speakers of French descent who were friends, enjoyed immense popularity in their time. As such, each of the two works has subsequently been translated into most world languages and has inspired artists of later epochs to numerous reinterpretations – not exclusively in the field of literature. In Peter Schemihl's *Miraculous Story*, Chamisso's protagonist, having sold his soul to the devil, eventually stands before a certain dilemma: the choice between the return of his shadow (and of the social position he thereby lost) or keeping his own soul. In Fouqués's *Undine*, a young nymph acquires a human soul through wedding a Christian knight, an act which then leads to an unusual metaphysical periphery. A key question in the comparative analysis of the two texts is: what exactly does the concept of a “soul” mean in each of them, and what are the axiological problems connected with the loss of a soul by a human being or the acquisition of one by a nymph (‘half-demon’)?

Aksjologia duszy w baśniach artystycznych niemieckiego romantyzmu – Przedziwna historia Piotra Schlemihla Adelberta von Chamisso oraz Undine Friedricha de la Motte Fouquésa

W moim referacie skupię się na metamorfozach motywu duszy w dwóch kluczowych opowieściach baśniowych późnego niemieckiego romantyzmu. Oba teksty, napisane przez

zaprzyjaźnionych niemieckojęzycznych autorów francuskiego pochodzenia, cieszyły się swego czasu ogromną popularnością i zostały przetłumaczone na większość języków świata, inspirując artystów późniejszych epok do licznych, nie tylko stricte literackich, reinterpretacji. W Przedziwnej historii Piotra Schlemihla Chamisso protagonista, sprzedając diabłu swój własny cień, staje w pewnym momencie przed dylematem: powrót cienia (a wraz z nim utraconej pozycji społecznej) albo zachowanie duszy. W Undine Fouquésa młoda nimfa zdobywa ludzką duszę poprzez zawarcie związku małżeńskiego z chrześcijańskim rycerzem, co prowadzi ostatecznie do niezwykłych perypetii natury metafizycznej. Kluczowe pytanie przy analizie porównawczej obu tekstów brzmi: co dokładnie oznacza pojęcie „dusza” w każdym z nich oraz jakie problemy natury aksjologicznej wiążą się z utratą duszy poprzez istotę ludzką bądź też jej uzyskanie poprzez istotę na wpół demoniczną?

Alla Kozhinova

Axiological meaning of the soul in belorussian national culture

Specificity of traditional Belarusian culture is primarily due to its formation at the intersections of migrations of Indo-European and non-Indo-European peoples, which led to the emergence of assimilative notions in which Christian and pagan principles coexist without an obvious priority. With regard to the axiological concept of the soul in its expression in the texts of folk culture, this manifests itself, in particular, in existence of the after death country inseparable into heaven and hell, called vyraj, where human souls fly away with birds, the absence of a strict boundary between the world of spirits and the world of the living, so on Dziady holiday they invite the souls of the dead home and treat them there. This also manifests itself in the primitive animistic endowment with souls even of stones, which, according to numerous legends, grow in people's eyes from the ground.

Аксиологическое понятие души в белорусской народной культуре

Специфика традиционной белорусской культуры прежде всего обусловлена ее формированием на пересечениях миграций индоевропейских и неиндоевропейских народов, что привело к возникновению ассимилятивных представлений, в которых без очевидного приоритета сосуществуют христианские и языческие начала. В отношении аксиологического понятия души в ее выражении в текстах народной культуры это проявляется, в частности в существовании неделимой на рай и ад загробной страны – вырая, куда вместе с птицами улетают человеческие души, отсутствия строгой границы между миром духов и миром живых, что позволяет приглашать во время праздника Дзяды души умерших домой и угощать их там, а также в первобытном анимистическом наделении душами даже камней, которые, по многочисленным легендам, на глазах у людей растут из-под земли.

Inessa Krishtop

Белорусская «душа» vs. Американская «душа» (на материале поэзии к. Буйло и Э. Миллей)

Работа посвящена исследованию общих черт и национального своеобразия в представлении концепта «душа» в лирике американского автора Эдны Миллей (1892-1950) и белорусской поэтессы Констанции Буйло (1893-1986). Особую актуальность в творчестве белорусской поэтессы обретает мотив «окрыленности» души как реализация варианта внутреннего движения (странствования) лирической героини. «Крылатая» душа отражает авторскую концепцию индивидуального человеческого бытия, основа которого – свобода. Особенно значимыми становятся компоненты значений «ляту», «нясуся», «шалёна», акцентирующие быстроту перемещения, которая проецируется и на описания пространства: картины природы динамичны – все живет, движется, меняется. Стихотворения Э. Миллей – иллюстрация пространственного и духовного освоения жизни, в которой внешнее движение (перемещение по местности) сочетается с внутренним (странствие души), т. е. этот процесс носит синтетический характер. «Путешествуя», лирическая героиня не только любит объекты окружающей среды (преимущественно природой), а «заброшена» в нее, становится ее мыслящей и чувствующей частью. В её поэзии акцентируется освобождение души от рамки физического тела, в результате чего происходит трансформация – осознание героиней новых граней своей индивидуальности. В поэзии Э. Миллей заострена диалектика земного и небесного в мироощущении души: смерть человека – это конец физического, а не духовного бытия. И американская, и белорусская поэтессы обращаются к мотиву блуждания одинокой души, утратившей первичную гармонию и целостность.

22

Beata Kuboková

Soul according to Luter

This article will be an anthropological-linguistic reflection about a question of souls in the writings of Martin Luther, which refers to the concept of Bernard Clairvaux (his interpretation of marriage of the Bride and the Groom from the Songs of Solomon) as well as the theology of mercy and the salvation of the soul according to the teachings of St. Augustine. Martin Luter's understanding the mystical unification (unio mystica) of Christ (the Groom) and the human soul (the Bride) is rooted in the theological mystics before the scholastic period. Luther's rejection of the idea of purgatory (Schmalkaldische Artikel) as a place where souls find themselves after death is linked to St. Augustine's doctrine of grace.

Dusza luterska? – Próba antropologicznej interpretacji duszy w pismach Marcina Lutra

Referat będzie stanowił próbę antropologiczno-językowej refleksji nad zagadnieniami duszy w pismach Marcina Lutra, nawiązującymi do koncepcji Bernarda z Clairvaux (jego interpretacji związku Oblubieńca i Oblubienicy z Pieśni nad pieśniami) oraz teologii łaski i zbawienia duszy według nauczania św. Augustyna. Rozumienie mistycznego zjednoczenia (unio mystica) Chrystusa (Oblubieńca) i duszy ludzkiej (Oblubienicy) przez twórcę

Reformacji sięga korzeniami teologicznej mistyki przedscholastycznej, zaś nawiązanie do Augustynowej doktryny łaski prowadzi u Lutera do odrzucenia czyśćca jako miejsca przebywania dusz po śmierci (Artykuły szmalkaldzkie, artykuł II – O mszy).

Mateusz Kucab

The souls of Władysław Reymont

This paper is devoted to the problem of spiritual images in works of Władysław Reymont and the methods of its presentation (lexical, philosophical). This issue seems to be noteworthy because Reymont refers to the tradition of soul's journeys like (Vampire, The storm, Kamurasaki) very often. Not only that, but also idea of avatar and dead-ringers appears regularly, even in his masterpiece – "The peasants". That's the most interesting fact, owing to he started this novel during his spiritual writing (metatextual references in The vampire, myth of Eleusis). We would like to develop the research that we previously searched in paper Shakespeare's The Tempest and Reymont's Vampire. Project is based on the latest books about Reymont (Beata Utkowska) and classical positions (Kazimierz Wyka) as well as his diary and letters (we researched that and it seems to be a valuable background to reconstruct his writing method). The central part is enumeration of his „spiritual” novels and the second its analysis – especially in connection with Hinduism, very frequently used in this literature. In the view of foregoing, we would like to consider our thesis that spiritual imaging and the problem of soul is part of his philosophy of life, love and dreaming inspired by philosophy of India, Egypt, theosophy but also works of Eliza Orzeszkowa.

Zdzisław Kupisiński

The Soul and Particular Judgement in beliefs of the people from Opoczno and Radomsko districts

The paper will be developed on the basis of ethnographic field research conducted by the author in the years 1995-2005, and on the literature of the subject. Residents of the area of study are mostly Catholics. Immediately after the death a person's soul stands before God to undergo the Particular Judgment, which involves evaluation of one's entire earthly life in relation to God and other fellowmen. During the judgment decision is made, whether the soul will be cleansed in purgatory or will attain direct happiness - the state of heaven or will be condemned to eternal damnation. Undertaken theme, based on the texts of prayers and funerary incantations, will show how respondents imagine the Particular Judgment and the fate of the soul after the end of earthly existence.

Dusza i Sąd szczegółowy w wierzeniach ludowych mieszkańców w Opoczyńskim i Radomskim

Temat referatu zostanie opracowany na podstawie własnych etnograficznych badań terenowych prowadzonych przez autora w latach 1995-2005 oraz w oparciu o literaturę przedmiotu. Mieszkańcy badanego terenu to w zdecydowanej większości katolicy. Po śmierci człowieka jego dusza staje przed Bogiem na sądzie szczegółowym, który polega na odniesieniu jego życia do Boga i człowieka podczas jego życia ziemskiego. Na sądzie zapada

decyzja, czy dusza zostanie poddana oczyszczeniu czy osiągnie bezpośrednio szczęście - stan nieba, czy też zostanie skazana na wieczne potępienie. Podjęty temat, w oparciu o teksty modlitw i pieśni pogrzebowych, zaprezentuje, w jaki sposób respondenci wyobrażają sobie obraz sądu szczegółowego i los duszy po zakończeniu ziemskiej egzystencji.

Seweryn Kuśmierczyk

The journey of the suffering soul in the film The Mirror by Andrei Tarkovsky

The film *The Mirror* of the Russian director Andrei Tarkovsky has taken the form of a depicting labyrinth. In the key scene, which triggers the narration, the bird flies out of the hands of the dying protagonist. The scene refers to numerous cultural and literary contexts. The film describes the “journey of the suffering soul” – it is recognised by the Orthodox eschatology as *choźdienije duszi po mytarstwam*. Another possible interpretative context is the “intermediary land” known from The Tibetan Book of the Dead. *The Mirror* is an attempt to present, through the use of film means of expression, the subjectivised mental space at the moment of the narrator's death; it is a story about the world of values in the life of a human being.

Wędrownka cierpiącej duszy w filmie Zwierciadło Andrieja Tarkowskiego

Film *Zwierciadło* rosyjskiego reżysera Andrieja Tarkowskiego ma formę labiryntu przedstawiającego. W kluczowej scenie, która uruchamia narrację, z dłoni umierającego bohatera wylatuje ptak. Scena odsyła do wielu kontekstów kulturowych i literackich. Film opowiada o „wędrowce cierpiącej duszy”, to znane z eschatologii prawosławnej „choźdienije duszi po mytarstwam”. Innym możliwym kontekstem interpretacyjnym jest „krajna pośrednia” znana z Tybetańskiej Księgi Umarłych. *Zwierciadło* jest próbą przedstawienia za pośrednictwem filmowych środków wyrazu zsubiektywizowanej przestrzeni psychicznej w chwili śmierci narratora, jest opowieścią o świecie wartości w życiu człowieka.

Carsten Levisen

The axiospher of the Sjæl “soul” in Danish discourse

Personhood constructs differ across European languages. Some constructs are highly language-specific, others are comparable, such as the whole European class of “soul”-like constructs. These are typically thought of as concepts rooted in religious or quasi-religious discourse, but by European standards, the contemporary Danish concept of *sjæl* ‘soul’ seems remarkably secular. Utilizing the Natural Semantic Metalanguage approach (NSM) to tease out the meaning of *sjæl*, the paper provides a deep analysis of (i) the semantics of *sjæl* in contemporary Danish discourse, (ii) the semantics of the *Sjæl* in Golden Age Danish (1800-1850), and (iii) and a comparison between the two conceptualizations. With evidence from phraseological shifts, corpus pragmatics, and discursive innovations, the paper shows that contemporary Danish *sjæl* and Golden Age Danish *Sjæl* differ remarkably. While *Sjæl*, historically, was a cultural keyword of Danish discourse, the *sjæl* has been discursively marginalized. However, evidence suggests that *sjæl* may be on the rise again, at least in certain niches of discourse. The paper argues that the new Danish *sjæl* is reflective of postmaterialistic, post-protestant sensitivities – a concept related to wellness and happiness.

Sjæl is a fragile and weak concept of personhood, dominated by its stronger conceptual counterpart kroppen ‘the body’. Yet, the prominent Golden Age concept of Sjæl still resonates with in a residual conservatism of songs, literatures and memories of the past.

Beata Łukarska

25

Reflections on the value of a soul in selected texts of mystical and meditative literature in the period of Polish Baroque

The present article testifies to the religious and spiritual culture. The text, including unpublished transcripts such as manuscripts, remain virtually unknown nowadays to a wider public. Nevertheless, they have formed the basis for the analysis. The passages taken from the works by the Polish mystics, for example Stefan of St Teresa, i.e. Stefan Kucharski as well as Bonawentura of St Stanisław, i.e. Stanisław Frezer, are quoted most frequently. Materials and documents concerning spiritual life discussed in the article present various traditions of spirituality. Some texts seem to result from the practice of monastic/conventual discipline, whereas others are associated with the need for shaping one’s own soul. The texts under consideration in the paper enable us to explore the experience of true intimacy with God while speaking to him, or even the mystical experience of union with God. Furthermore, all the texts include descriptions of mystical and spiritual experience with a variety of metaphors and symbolism as well as numerous cultural references to the biblical texts or ancient traditions.

Rozważania o wartości duszy w wybranych tekstach literatury mistycznej i medytacyjnej polskiego baroku

Prezentowany artykuł stanowi ważne świadectwo kultury religijnej i duchowej wspomnianego czasu. Podstawą analizy stały się teksty współcześnie mało znane lub nieznane. Większość z nich bowiem stanowią zapisy niepublikowane, pozostające w rękopisach. Wśród cytowanych dokumentów znajdują się na przykład fragmenty dzieł wybitnych polskich mistyków: Stefana od św. Teresy, czyli Stefana Kucharskiego oraz Bonawentury od św. Stanisława, to jest Stanisława Frezera. Omawiane w artykule dokumenty życia duchowego reprezentują różne tradycje duchowości. Niektóre powstały jako owoc zakonnej dyscypliny, inne z potrzeby kształtowania własnej duszy. Lektura owych tekstów pozwala na odczytywanie sposobu zapisywania intymnego doznania rozmowy człowieka z Bogiem, w niektórych przykładach stanu mistycznego zjednoczenia z Bogiem. Wszystkie zapisane zostały w języku doświadczenia mistycznego i duchowego, z użyciem właściwego dla takich tekstów bogactwa metafor i symboliki, licznych odwołań kulturowych, np. do tekstu biblijnego lub tradycji antycznej.

The value of the human soul as reflected in (de)motivational posters

The emergence of the Internet as a new communicative space fostered the development of new types of interpersonal communication. Some types of interpersonal communication are expressed via new types of messages, for example hybrid texts, which include (de)motivators. This memetic genre has been significantly modernized since its inception, which also affected the possibility of free aligning the textual part of the motivators without adhering to the previously binding scheme, which includes a slogan with an explanatory comment to it. The leveling of this restriction contributed to the development of the ideological function of (de)motivational posters, consisting, inter alia, in the expression of the worldview positions, including axiological orientations. For example, the authors of the memes emphasize the axiological meaning of the soul, especially in comparison with the absence of the soul or the lack of soul. Although due to the use of identical captions there is often no difference between demotivators and motivators at the text level, the ways in which they present the values related to the concept of the soul are often different. Determining the specificity of the representation of the soul in (de)motivators needs considering how the authors of memes perceive the value of the soul. To this end, it is necessary to examine the basic features of the concept of the soul, its place in the inner world of man and its importance in the external world. We also have to compare the concept of the soul with other categories and values indicated by the authors of memes, e.g. soul - body, soul - other soul, soul - dream, soul - money, soul – lack of soul, etc. The results of the analysis and the comparison of the concept of the soul with the indicated (and other) concepts will demonstrate the specificity of the perception of the soul and its value by the authors of (de)motivators, and the differences in the representation of the soul from a demotivational and motivational perspective.

Ценность человеческой души в зеркале (де)мотивационных постеров

Появление нового коммуникативного пространства, каким является Интернет, способствовало развитию новых форм межличностной коммуникации. Некоторые из них осуществляются с помощью новых видов коммуникатов, к которым принадлежат поликодовые тексты, в т. ч. (де)мотивационные постеры. Этот меметический жанр с момента своего появления значительно модернизировался, что отразилось также и на возможности свободного выстраивания текстовой части (де)мотиваторов, не придерживаясь ранее обязывающей схемы, включающей лозунг с поясняющей надписью к нему. Нивелирование этого ограничения способствовало развитию идеологической функции (де)мотивационных постеров, заключающейся, среди прочего, в выражении своих мировоззренческих позиций, в т. ч. ценностных ориентаций. Например, авторами мемов подчеркивается аксиологическая значимость души, особенно при противопоставлении ее с без-душием, т. е. отсутствием души. Несмотря на то, что на уровне содержания грань между демотиваторами и мотиваторами нередко отсутствует ввиду использования одного и того же текст в обоих видах мемов, ценностной аспект концепта душа высвечивается в них по-разному. Для установления специфики представления души в данных видах постеров в аксиологическом аспекте необходимо рассмотреть особенности ее ценностного восприятия авторами (де)мотиваторов. Для этого следует выявить основные характеристики души, установить место души в интромире человека и ее значение в экстеромире, рассмотреть концепт в соотнесении с другими категориями и ценностями, выделенными в постерах, напр., душа – тело, душа – другая душа, душа

– сон, душа – деньги, душа – отсутствие души и др. Полученные в ходе анализа и сравнения концепта душа результаты позволят раскрыть особенности представлений авторов (де)мотиваторов о ценности души, а также различия в воплощении этих представлений в демотивационной и мотивационной перспективе.

Roman Marcinkowski

The soul in Hebrew idioms and Biblical sayings

The aim of this paper is to broaden and deepen the understanding of the soul in Judaism, which was the topic of my paper during the first edition of the Scientific Conference which opened up a series entitled Anthropological and Linguistic Images of the Soul in Intercultural Perspective. At the previous Conference I presented the main Hebrew terms describing the soul and I defined them by taking into consideration the differences between Biblical and Rabbinic Judaism. This time the problem focuses exclusively on the Hebrew Bible, and – in more detail – on the understanding of the Hebrew term nefesh and its use in the popular Hebrew idioms and sayings taken from the language of the Bible. Some more interesting expressions will be presented in the first place in the original context and then in several translations into Polish, English, German and Russian, which will facilitate their understanding.

Dusza w hebrajskich idiomach i powiedzeniach biblijnych

To wystąpienie ma na celu rozwinięcie i pogłębienie pojmowania duszy w judaizmie, co stanowiło temat mojego referatu w pierwszej edycji konferencji naukowej otwierającej cykl Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej. Wtedy przedstawiłem podstawowe terminy hebrajskie określające duszę i zdefiniowałem je z uwzględnieniem różnic w judaizmie biblijnym i rabinicznym. Teraz zagadnienie skupia się wyłącznie na Biblii hebrajskiej, a bardziej szczegółowo na rozumieniu hebrajskiego terminu nefesz i jego występowaniu w popularnych w języku hebrajskim idiomach i powiedzeniach zaczerpniętych z języka Biblii. Ciekawsze sformułowania zostaną przedstawione najpierw w oryginalnym kontekście, a następnie w kilku przekładach na j. polski, angielski, niemiecki i rosyjski, co ułatwi ich zrozumienie.

Suzana Marjanić

Folklore notions of soul as an animal: folklore Christianity as the counterpoint to the doxa of Christianity

This paper is the continuation of my article “The Soul as a Post-Mortal Bird: the Southern/Slavic Folklore Notion of the Bird-Soul and/or the Soul-Bird”, presented at the conference Body, Soul, Spirits and Supernatural Communication (organizer: Éva Pócs) in 2012. It is obvious that Christian doxa was extremely successful in erasing the concept in question, of the post-mortal soul, as a bird and/or about the soul as an animal in general: as Christianity reinforced in its anthropocentric worldview that animals, ostensibly, have no souls at all. On that note, Bruce M. Hood’s (2010) ironical comment, can be added in the case

the Latin term for the animal kingdom (Lat. animalia) is not at all appropriate, as it derives from the word anima (soul). The animalisation of the soul (zoopsychonavigations) obviously bothered the Church. As Mirjam Mencej (1995) points out in her conclusion in the article, that K. Moszyński drew attention to the linguistic similarity (in Slavic languages) between the Latin words anima and animalis, and that animals, in his opinion, should be described as the bearers of life. The aforementioned link is also preserved by some authors in the field of analytical psychology. Following the above, prominent zoo-ethicists are highlighted, the philosophers within the animal rights movement. Those being Tom Regan (2004), who points out that Hinduism and numerous indigenous American traditions believe that animals have souls, but also the Christian theologians (e.g. John Wesley) find biblical data on the animals soul.

Folklorne koncepcije duše kao životinje: folklorno kršćanstvo kao kontrapunkt kristijanizirnoj dogma

Navedeni članak/izlaganje nastavak je članka koji sam pod naslovom "Duša kao postmortalna ptica: južnoslavenske folklorne koncepcije duše kao ptice-duše ili duše-ptice" izložila na konferenciji Body, Soul, Spirits and Supernatural Communication/ Tijelo, duša, duhovi I nadnaravna komunikacija (organizatorica: Éva Pócs) 2012. godine. Očito je da je kršćanska dogma bila krajnje uspješna u brisanju navedene koncepcije – postmoralne duše kao ptice i/ili duše kao životinje općenito. Pritom je kršćanstvo proklamiralo antropocentrični svjetonazor da životinje, navodno, nemaju dušu. U tome smislu može se dodati ironičan komentar Brucea M. Hooda (2010) da latinski pojam za životinjsko carstvo (lat. animalia) u tome slučaju nije (navodno) prikladno jer proizlazi iz latinske riječi anima (duša). Očito je da je animalizacija duše (zoopsihonavigacije), koja je sačuvana u matrici folklornoga kršćanstva, smetala Crkvi. Kao što Mirjam Mencej (1995) ističe u zaključku svoga članka, K. Moszyński je ukazao na lingvističku sličnost (u slavenskim jezicima) između latinskih riječi anima i animalis, te da životinje prema njegovu mišljenju trebaju biti opisane kao nositeljice života. Navedena je poveznica sačuvana i kod pojedinih autora/autorica analitičke psihologije. Tragom navedenoga upućujem i na istaknutoga zooetičara, filozofa prava životinja Toma Regana koji je, među ostalim, istaknuo kako hinduizam i brojne starosjedilačke američke tradicije smatraju da i životinje posjeduju dušu, a jednako tako i neki kršćanski teolozi (npr. John Wesley) pronalaze biblijske podatke o životinjskoj duši (usp. Regan 2004).

Agnieszka Maryniak

When the brain changes the soul – neuropsychological perspective

Sometimes close relatives of persons with neurological disorders say metaphorically: "he's not the same person he used to be, as if someone has changed his soul" or "as if he has lost his soul". Such impression appears when the person's behavior and personality change, as if the patient has lost empathy and sensitivity to other people emotion, has lost ability to distinguish between good and evil. This condition can occur due to damage to the frontal lobes of the brain. Other neurological disorder with which the soul is associated is epilepsy. Epileptic seizures can manifest as transient changes in mental or emotional state and even moral judgment, so they affect the areas which are considered as attributes of the soul. The presentation will be illustrated by examples from clinical practice.

Gdy mózg duszę odmienia – perspektywa neuropsychologiczna

Zdarza się, że bliscy pacjentów z zaburzeniami neurologicznymi, metaforycznie mówią o chorym: „to nie ta sama osoba, jakby mu ktoś duszę zamienił” lub wręcz „jakby duszy nie miał”. Najczęściej dotyczy to sytuacji, gdy zmienia się zachowanie i osobowość chorego, tak jakby utracił on empatię, wrażliwość na inne osoby, możliwość odróżniania dobra od zła. Stany takie bywają następstwem uszkodzenia przednich części płatów czołowych mózgu. Inne zaburzenie neurologiczne, z którymi dusza bywa łączona, to padaczka. Napady padaczkowe mogą przybierać bardzo zróżnicowaną formę, także odczuwania złożonych stanów emocjonalnych, egzystencjalnych, a nawet osądów moralnych, dotyczą więc sfer do duszy przypisanych. Również niektóre doświadczenia mistyczne związane są z padaczką. Wystąpienie będzie ilustrowane przykładami z praktyki klinicznej.

Ewa Masłowska

Mercy – admittance of the soul to heaven. Divine and human dimension of mercy in ethnolinguistic terms

The author made an attempt to reconstruct the semantic core of the concept of MERCY in Polish folklore, as well as to map cognitive links between related concepts such as SIN, HARM, PUNISHMENT, PENANCE, JUSTICE, PITY. An analysis of the notion of MERCY in two dimensions – divine and human – reveals that it has been shaped by two different axiological system. The human perspective is based upon solidarity with the sufferers which is illustrated by commonplace judgments of punishments that befall the culprits in their lifetime and burden their souls after death. The divine taxonomy of sin is related to penance, forgiveness and the power of belief in the God’s mercy which surmounts human justice. This perspective is mirrored by stereotypical motifs in folk narratives, speech acts (warnings, dictates made by the Virgin) and rituals (pilgrimage to holy places, indulgences, peregrination of the miracle picture of the Black Madonna etc). The analysis of the links between the essential concepts related to Mercy allows for a more precise specification of its semantic structure and a relevant system of values, as well as for locating them on the plus – minus scale.

Miłosierdzie – przepustka dla duszy do nieba. Boski i ludzki wymiar miłosierdzia w ujęciu etnolingwistycznym

Autorka podjęła próbę rekonstrukcji semantycznego jądra konceptu MIŁOSIERDZIA w kulturze tradycyjnej drogą prześledzenia ścieżek kognitywnych przebiegających między pojęciami współtworzącymi ciągi semantyczne na zasadzie opozycji i bliskości: krzywda/grzech – współczucie – litość – sprawiedliwość – kara oraz grzech /krzywda – – pokuta – wiara – wybaczenie – miłosierdzie – nadzieja. Analiza tekstów kultury ludowej wskazuje na dwa odmienne systemy aksjologiczne, które kształtowały koncept MIŁOSIERDZIA z perspektywy boskiej i ludzkiej. Ludzki wymiar MIŁOSIERDZIA opiera się na współczuciu dla krzywdy ludzkiej, poczucia solidarności z ofiarą, co znajduje wyraz w obiegowych sądach o sprawiedliwych karach, jakie spadają na winowajców za życia oraz obciążają ich dusze po śmierci. Natomiast z boskiej perspektywy skalę grzechu wyznacza pokuta oraz wiara w boskie miłosierdzie, które góruje nad sprawiedliwością ludzką i dopuszcza całkowite przebaczenie win i przywraca nadzieję na zbawienie duszy. Ilustrację

dla boskiego wymiaru miłosierdzia stanowią stereotypowe motywy w ludowych narracjach o cudownych objawieniach, aktach mowy (ostrzeżeniach, nakazach przekazanych wybranym osobom przez Matkę Boską), rytuałach (odpustach, pielgrzymowaniach do miejsc świętych, peregrynacji cudownego obrazu „Czarnej Madonny”, itp.). Analiza ścieżek kognitywnych łączących koncepty powiązane z Miłosierdziem, pozwala na precyzyjniejsze określenie struktury pojęcia opartego na wartościach, które je ukształtowały, jak też miejsca, jakie zajmują na skali plus – minus zależnie od przyjętej perspektywy.

Andrej Moroz

Sinful soul: concepts fo a soul, and sin in East Slavic religious folklore

The paper examines the conception of sin in Slavic traditional culture, the relationship of sin and soul, a posthumous punishment of the souls of sinners, means and ways of liberation from sin. These aspects are discussed on a religious folklore texts corpus (spiritual poetry, legends, afterlife visions, prayers, phraseology etc). Depending on the genre and even on certain varieties of genres, an understanding of sin, a sinful soul and liberation from sin look quite different, but the basic concept of a sin is common. Of particular interest is the list of sins which are not considered as such in Christianity, but stand out as very much significant in religious folklore: to steal magically one's harvest, to dilute milk with water, to wash the cloth in water where a stove broom has been wetted, etc. Punishment, which the soul undergoes, characterize a folkloric concept of a sin.

Душа грешная. Концепт души и греха в восточнославянском религиозном фольклоре

В докладе на материале религиозного фольклора (духовных стихов, легенд, обмираний, молитв, фразеологии и языковых клише) анализируется понятие греха в традиционной культуре, связь греха и души, посмертное наказание душ грешников, формы и способы освобождения от греха. В зависимости от жанра и даже от отдельных разновидностей жанров понимание греха, грешной души и освобождения от греха может видоизменяться, однако основное содержание остается устойчивым. Особый интерес представляет перечень особо тяжких грехов, которые не считаются таковыми в христианстве, но специально выделяются как существенные в религиозном фольклоре: вынимать спорину из зерна, разбавлять молоко водой, мыть скатерть в воде от печного помела и т.п. Наказания, которые душа претерпевает за эти грехи, тоже свидетельствуют об особом понимании греха в фольклоре.

Irena Mytnik

The way of love in Sacré Coeur spirituality – on the example of the Jesus Message given to Joseph Menendez

The paper will show the way of love in the spirituality of the Congregation of the Sacred Heart of Jesus Sacré Coeur as the pathway of every human being to find his own identity, the essence of the soul as the divine element in man and the way of knowing the qualities and desires of the Heart of God. The reflections will be based on the words of the Message of Jesus addressed to the religious of the Congregation s. Josephine Menendez, and through it to the whole world.

Droga miłości w duchowości Sacré Coeur – na przykładzie Orędzia Jezusowego przekazanego s. Józefie Menendez

Przedmiotem referatu będzie ukazanie drogi miłości w duchowości Zgromadzenia Najświętszego Serca Pana Jezusa Sacré Coeur jako drogi każdego człowieka do odnalezienia własnej tożsamości, istoty duszy jako boskiego pierwiastka złożonego w człowieku i zarazem drogi poznania przymiotów i pragnień Serca Boga. Rozważania zostaną oparte na słowach Orędzia Jezusa skierowanych do zakonnicy Zgromadzenia s. Józefy Menendez, a przez nią do całego świata.

Tereza Nakaya

Axiological aspects of the Japanese concept KOKORO

This paper on the axiological aspects of the ‘Japanese soul’ focuses on the native Japanese word kokoro, which is very polysemous (in English it is usually translated as mind, soul, heart, spirit, etc.), appears frequently in various contexts and can be considered one of the Japanese cultural key concepts or key words (as understood by A. Wierzbicka). The axiological aspect of KOKORO will be discussed in selected types of discourse of contemporary Japan. First, the concept of KOKORO will be introduced from the point of view of the basic semantic contexts it implies, and then the use of the word kokoro in modern Japanese will be demonstrated through particular examples. The paper is mainly concerned with the area of moral values and ethics (as a school subject).

Axiologické aspekty japonského pojmu KOKORO

Ve svém příspěvku o axiologických aspektech „japonské duše“ se zaměřím na původní japonské slovo kokoro, které má silně polysémnní charakter (angl. ekvivalenty mohou být výrazy heart, mind, soul, spirit aj.), prostupuje japonštinou napříč různými kontexty a lze ho pokládat za japonské kulturně klíčové slovo (v pojetí A. Wierzbické). Důraz bude kladen na axiologický aspekt pojmu KOKORO ve vybraných typech diskurzů současného Japonska. Pojem KOKORO bude nejprve představen z hlediska základních sémantických kontextů, které implikuje, a následně bude na konkrétních ukázkách vyloženo jeho užití v moderní japonštině. V centru zájmu bude oblast morálních hodnot, etické výchovyaj.

Violeta Nikolovska, Veselinka Labroska

The Macedonian soul and the soul in the Macedonian language

In the work, a distinction is made between the metaphorical meaning of soul of the people which implies ethnological views and the term soul as a component of life. For that purpose we consult appropriate philosophically-ethnological literature and make a survey among the students of the University “Goce Delchev” of Shtip and the “University of Tetovo” of Tetovo. The question to which we seek an answer is: “According to you, what is the true meaning of the word soul”. We will also pay attention to the values which are ascribed to the word soul by our respondents. In the work we will take a look at the etymology of the lexeme soul, its

semantical characteristics and at the lexeme soul as a component of phraseological expressions.

Македонската душа и душата во македонскиот јазик

Во трудот се прави дистинкција помеѓу метафоричното значење душа на народот кое имплицира етнoлошки согледувања и поимот душа како компонента на животот. За таа цел консултираме соодветна филозофско-етнолошка литература и правиме анкета помеѓу студентите од Универзитетот „Гоце Делчев“ од Штип и „Универзитетот во Тетово“ од Тетово. Прашањето на кое бараме одговор е: „Што е според вас вистинското значење на зборот душа“. Ќе се задржиме и на вредностите што на поимот душа му ги придаваат нашите испитаници. Во трудот ќе се осврнеме на етимологијата на лексемата душа, нејзините семантички карактеристики и на лексемата душа како компонента на фразеолошки изрази.

32

Monika Nowakowska

To what extent is human soul a moral agent? Human being and duty according to Indian tradition of mīmāṃsā

The earliest known to us Indo-Aryan exegetical traditions focused their attention on ritual obligations. By necessity they gave also careful consideration to the sources of not only ritual injunctions and prohibitions, but also of duty (dharma) in general. Consequently, while discussing the problem of identification of valid sources of authority on the question of proper behavior, they eventually contributed to the establishment of criteria defining decorum and law in general. However, as I showed in my paper for the first conference in this series in 2015, Vedic exegetes quite long managed in their analyses without any need for taking human soul / self / person into consideration, as they situated the primary source of moral duties outside the world and the human being. Yet, probably under influence of other perspectives, Vedic exegesis (mīmāṃsā) gradually opened towards the idea of some moral agency of the human being, although they did it unwillingly and with numerous qualifications. In this presentation I will show how and why that ancient exegetic tradition, laying emphasis on human (ritual and other) obligations, construed the concept of duty and its opposite, rightfulness and wrongness, as much independent as possible from not only human, but also divine person.

W jakim stopniu jest dusza podmiotem moralnym? Człowiek i powinność wedle mīmāṃsā

Najwcześniejsze znane nam indoaryjskie świadectwa tradycji egzegetycznych powstałych wokół rytuału wedyjskiego koncentrowały swoją uwagę na obowiązku rytualnym. Z konieczności rozwinęły też namysł nad źródłami nie tylko szczególnie nakazów i zakazów rytualnych, ale również powinności jako takich. Co za tym idzie, dyskutując problem wskazywania autorytetów w kwestiach właściwego postępowania, przyłożyły się ostatecznie do ustanowienia kryteriów definicyjnych obyczajności i ogólnie prawa. Przy czym, jak pokazywałam w wystąpieniu w pierwszej konferencji w cyklu „Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej” (2015), egzegeci wedyjscy długo radzili

sobie z tym bez angażowanie się w namysł nad duszą/jażnią/osobą, sytuując źródło moralnych powinności w pewnym sensie poza światem i poza człowiekiem. Pod wpływem prawdopodobnie jednak innych stanowisk stopniowo otwierali się na ideę pewnej podmiotowości moralnej człowieka/duszy, acz niechętnie i z licznymi obwarowaniami. W niniejszym wystąpieniu chciałabym przedstawić, w jaki sposób i z jakich powodów owa dawna tradycja egzegetyczna, kładąca wielki nacisk na zobowiązania (rytualne i nie tylko) człowieka na ziemi, budowała koncepcje powinności i jej przeciwieństwa, prawości i nieprawości, w miarę możliwości jak najbardziej uniezależniając je nie tylko od ludzkiej, ale i od boskiej osoby/jażni/duszy.]

Joanna Panasiuk

The ethical values of the Christian soul. Texts about the dying sinner in Catholic hymnbooks from the late Baroque

The observations concern songs about the dying sinner in Catholic hymnbooks from the end of the Baroque period. In these texts there are two points of view on the life : terrestrial and extraterrestrial. The concerned texts, maintained in the Catholic tradition, are the result of the work of religious poets on the Christianization of the entire society of the former Poland. The leitmotif of death was here particularly useful, imposing on the worshipers the obligation to respect the truths of faith throughout their whole lives.

Wartości etyczne chrześcijańskiej duszy. Utwory o umierającym grzeszniku z późnobarokowych kancjonałów katolickich

Zakres obserwacji wyznaczają odnotowane w wybranych katolickich kancjonałach - z końca epoki baroku - pieśni podejmujące tematykę umierającego grzesznika. W utworach są obecne dwie perspektywy spojrzenia na życie: ziemskie i pozaziemskie. Utrzymane w tradycyjnym katolickim duchu teksty, stanowią efekt pracy poetów religijnych nad chrystianizacją ogółu społeczeństwa dawnej Polski. Szczególnie przydatny był tu element śmierci, nakładający na wyznawców obowiązek przestrzegania prawd wiary przez całe życie.

Adam Pawlak

The belief about the immortality of the soul at the end of Christian antiquity based on the Dialogues of St. Gregory the Great

Gregory the Great is a significant figure at the end of Christian antiquity. He is counted as one out of four Great Fathers of Western Church and his papacy ends the age of Church Fathers. Gregory the Great is famous for his writings, some of them treat pastoral matters being very close to simple people of his age. Especially his "Dialogues" were aimed to commonage. It contains answers to questions that ancient Christians posed. Major part of this work ponders over the immortality of the soul. Pope Gregory narrates great deal of details about the life of the soul and the life after death. He gives reasons, using many examples, in support of the belief about the immortality of the soul that Church claims. He shares also his own experiences which showed him validity of Christian doctrine and which were incentive to take care about the departed, especially through intercession prayers.

Wiara w nieśmiertelność duszy u schyłku chrześcijańskiej starożytności na podstawie Dialogów św. Grzegorza Wielkiego

Grzegorz Wielki jest znaczącą postacią schyłku chrześcijańskiej starożytności. Jego pontyfikat kończy tzw. epokę Ojców Kościoła, a jego samego zalicza się do grona czterech wielkich Ojców Kościoła Zachodniego. Grzegorz zasłynął w historii swoimi pismami, z których część dotyczyła spraw duszpasterskich, bardzo bliskich zwykłym ludziom jego czasów. Zwłaszcza „Dialogi” skierowane były do popularnego odbiorcy. Znajdują się w nich odpowiedzi na pytania, które noszą chrześcijanie epoki schyłku starożytności. Pokażna część tego dzieła poświęcona jest tematyce nieśmiertelności duszy. Papież Grzegorz opowiada o wielu szczegółach dotyczących życia duszy, życia człowieka po śmierci. Próbuje uwiarygodnić prawdę o nieśmiertelności duszy, którą głosi Kościół, za pomocą licznych przykładów. Dzieli się także swoimi prywatnymi doświadczeniami, które przekonały go o słuszności nauki chrześcijańskiej i które są zachętą do konkretnej postawy troski o tych, którzy zmarli, zwłaszcza poprzez modlitwę w ich intencji.

Dorota Pazio-Wlazłowska

In search of HOME’S SOUL – some notes on the margins of an axiological portrait

The aim of this presentation is an ethnolinguistic analysis of the concept of HOME’S SOUL. This will entail identifying the concept’s linguistic image as well as attempting to provide its cognitive definition, the purpose of which, following Jerzy Bartmiński, is to present the way a concept is perceived by the speakers of a language. The material is comprised by texts coming from Russian-language Internet and the National Corpus of the Russian Language, which are analysed according to the tenets of the Lublin school of ethnolinguistics, i.e., are viewed as answers to “hidden” questions. Attention is also paid to the place of the HOME’S SOUL concept in the Russian axiosphere and to its relation to other concepts, most notably that of HOME.

В поисках ДУШИ ДОМА – заметки на полях аксиологического портрета

Целью доклада является проведение этнолингвистического анализа концепта ДУША ДОМА, т.е. выявление его языкового образа и попытка сформулировать его когнитивную дефиницию, главной целью которой, согласно Ежи Бартминьскому, считается представление способа восприятия явления носителями языка. Материалом для исследования послужили тексты, отобранные из рунета и Национального корпуса русского языка, которые анализируются согласно методологии люблинской этнолингвистической школы, т.е. рассматриваются как ответы на «скрытые» вопросы. Внимание уделяется также месту концепта ДУША ДОМА в русской аксиосфере и его связям с другими концептами, в частности, с концептом ДОМ.

The soul in ancient egyptian Pyramid Texts

The author of the paper will scrutinise, with reference to contextual arguments, a linguistic image of the soul as pictured by the Egyptians in the world's oldest religious texts – the Pyramid Texts. This is an image scattered in words and phrases, in language. Discussed will be not only how the Egyptians described the soul but also what values it represented according to their beliefs and what values the Egyptians ascribed to it. What name or names did it have? Was it personified? How was it related to gods and human beings? Particularly thought provoking and worth answering is the question, what or who was the Egyptian soul and how it was conceptualised? How and if it was linked to good and evil? Thus, the author intends to demonstrate how it was assayed within the Egyptian worldview. Moreover, in the case of the Pyramid Texts one is dealing principally with the soul of the pharaoh and not that of the common people. The author of the paper will attempt to define a linguistic and religious image of the kingly soul in the world's oldest religious texts and its place in ancient Egyptian beliefs and assessment of the world.

Dusza w staroegipskich Tekstach Piramid

Autorka przedstawi, powołując się na skontekstualizowane argumenty, językowy obraz duszy w egipskich Tekstach Piramid – najstarszych religijnych tekstach świata. Jest to obraz rozproszony w słowach, wyrażeniach, w samym języku. Zostanie przedyskutowane nie tylko jak Egipcjanie ukazywali duszę i czym ona dla nich była, ale także jakie jej przypisywali wartości, jakie nazwy jej nadawano i jakie postaci przyjmowała oraz jakie – jeśli w ogóle – relacje łączyły ją z egipskimi bogami i ludźmi. Najbardziej prowokującym do myślenia i wartościowym jest kwestia, czym lub kim była egipska dusza i jak była konceptualizowana. Czy była ona kojarzona i wartościowana w egipskim światopoglądzie wyłącznie pozytywnie, czy też negatywnie? Ponadto, nacisk zostanie położony na fakt, iż w Tekstach Piramid mamy do czynienia przede wszystkim z duszą faraona, a nie „zwykłego” człowieka. Zatem autorka przedstawi w głównej mierze konceptualizację duszy/dusz faraona zgodnie z jej/ich wyobrażeniem w najstarszych religijnych tekstach świata.

Ivana Procházková

The Thora within the soul, within the hard and between the bowel is “better” than the Thoras written on the taglets on stone

There is an evident coherence of conceptual metaphors which are used in the Old Testament Hebrew Canon in the conceptual area of the law, justice, judgement and righteousness. At the same time some metaphorical concepts are central and others are periphery. I will introduce in my contribution metaphorical expressions related to soul (in Hebrew נֶפֶשׁ), blood (dām), hard (lêb) or bowel (qerēv/bēṭen) within the topic law, justice, judgement and righteousness. Those metaphorical statements are realization of Conceptual Metaphors which are in the corpus of Old Testament texts innovative. They produce alternative concepts and appear in the situations when traditional concepts are in crisis or fall down. I will focus on poetic texts (psalms and prophetic texts). The conceptual area of the law, justice, judgement and righteousness is defined primarily by the Hebrew terms Tōrah (Torah, direction, instruction,

law), ḥoq (due, prescribed task, law, regulation), 'êdût (witness, testimony, law, legal provision), miševâh (order, commandment),), peqûdîm (instructions, procedures), šedeq/šedâqâh (accuracy, the right thing, justice, justness) and derivatives of the verbal roots š-p-ṭ (in qal pass judgement, administer justice) and j-š-r (in qal be straight, smooth, right). Secondly, this conceptual area includes a number of other terms.

Zákon v duši, v srdci a v nitru je „lepší“ než Zákon napsaný na kamenných deskách

Při analýze konceptuálních metafor týkajících se zákona, práva, spravedlnosti a soudu užívaných ve starozákonním hebrejském kánonu se ukazuje, že existuje zřetelná koherence užívaných konceptuálních metafor. Zároveň některé metaforické koncepty se jeví jako centrální, jiné jako periferní. Ve svém příspěvku představím metaforická vyjádření o duši (hebr. nepěš) příp. o krvi (hebr. dām), srdci (hebr. lēb) nebo nitru (hebr. qerēv/beṭen) a zákonu, právu, spravedlnosti a soudu. Tato metaforická vyjádření jsou realizací konceptuálních metafor, které jsou v rámci celé korpusu starozákonních textů a v rámci tématu „zákon, právo, spravedlnost a soud“ inovativní. Přinášejí alternativní koncepty a objevují se v situacích, kdy tradiční koncepty zákona, práva a spravedlnost selhávaly. Soustředím se na poetické texty (žalmy a prorocké texty). Pojmová oblast zákon, právo, soud a spravedlnost je primárně vymezena hebrejskými pojmy Tōrah (Zákon, řád, učení, ukazatel, vyučování, směrnice), ḥoq (nařízení, pravidlo, směrnice), 'êdût (dekret, svědectví), miševâh (příkaz, přikázání, rozkaz), peqûdîm (pokyny, ustanovení), šedeq/šedâqâh (spravedlnost) a deriváty slovesných kořenů š-p-ṭ (v Q soudit, vykonávat soud) a j-š-r (v Q být přímý, být rovný). Sekundárně pak patří do pojmové oblasti výrazy další.

Sandhya Pruthi

The concept of Self and ethics in Śaṅkara's philosophy

The paper proposes to examine how the identity of the individual Self with the absolute has its bearing on the ethical principal in Śaṅkara's philosophy. It further analyses that the apparent difference on the empirical plane is due to the ignorance of the individual Self about its own real nature. This ignorance is annihilated when one embarks on the spiritual path following the axiological principles based on the concept of the individual Self which is not different from the Universal Self and discovers one's own real nature that individual Self is Brahman itself. Obviously these ethical principles have to be based on the 'principle of equality of all human beings', which is entailed from the identity of the individual Self with the absolute. Śaṅkara's approach in this respect permeates his whole philosophical discourse.

Beata Purc-Stępniaik

The value of soul in the other world. Marriage of soul and God in the Last Judgment triptych by Hans Memling

Woman covered with cloth, shown in the foreground of the central panel will be taken under study. Her role and place in the composition of the altar are special, for woman is a symbol of

purity and the will to get to know human's soul. She is the most precious part of human kind open to the power of the Creator's love. This motif was never studied in the Triptych before, and it seems connected to the iconography of marriage in the Italian painting of the 15th century with reference to antique models. The use of this motif in Netherland painting of the 15th century proves that the program of the altar was influenced by the Italian patron and is interesting for the cultural studies. All the more, the central motif of the Triptych is marriage of soul and God. In the religious allegoresis there were used elements of wedding ceremony symbolism, popular in the culture of Florence and a model of marriage knot (nodus Herculeus). There was underlined the connection of the most valuable part of human soul with God made through the Creator's love to Its creation. Through love the marriage can be the way for soul to get back to the Creator. Already in early medieval art "knot" was a symbol of Satan defeated by Christ. Man should do the same in the temporal life, self perfecting spiritually, surmounting difficulties and showing that earthly matters are treated so, that he could participate in God's wisdom and justice. It was thought that man should love oneself and each other, should choose correctly. Then man finds good, truth and beauty, that is follow the laws of universe and will unite with them after his death. Man's soul will find happiness and internal peace. In Christian sense, it will reach Paradise. The problem is to see this connection – this knot of love with God. To direct earthly and spiritually matters in order to make the rhythm of soul consistent with the rhythm of created world, and to gain salvation.

Wartość duszy w zaświatach. Zaślubiny duszy z Bogiem w tryptyku Sąd Ostateczny Hansa Memlinga

Analizie zostanie poddana postać kobieca okryta tkaniną, namalowana na pierwszym planie w tablicy centralnej tryptyku. Jej rola i miejsce w kompozycji ołtarza są szczególne, bowiem kobieta symbolizuje czystość i chęć poznania duszy człowieka. Stanowi najbardziej wartościową część istoty ludzkiej otwartą na potęgę miłości Stwórcy. Motyw ten nigdy nie był badany w tryptyku pod tym kątem a wykazuje powiązania z ikonografią zaślubin w malarstwie Italii XV wieku w nawiązaniu do antycznych wzorów. Zastosowanie motywu w malarstwie niderlandzkim XV wieku świadczy o ingerencji w program ideowy ołtarza włoskiego zleceniodawcy i jest interesujące z punktu badań kulturowych. Tym bardziej, że centralnym motywem tryptyku są zaślubiny duszy z Bogiem. W alegorezie religijnej wykorzystano elementy symboliki rytuału zaślubin propagowane w kulturze Florencji i model węzła małżeńskiego (nodus Herculeus). W duchu propagowanej religijności podkreślić chciano powiązanie najbardziej wartościowej części duszy człowieka z Bogiem dokonane przez miłość Stwórcy do stworzenia. Przez miłość dokonane zaślubiny człowieka z Bogiem mogą być pomostem, który pozwala duszy powrócić do Stwórcy. „Węzeł” symbolizował już w sztuce wczesnego średniowiecza pokonanie szatana przez Chrystusa. Podobnie miał czynić człowiek w życiu doczesnym doskonalący się duchowo, pokonując własne słabości i pokazując, że sprawy doczesne mają być tak traktowane, by mógł pretendować, jako byt duchowy do uczestnictwa w boskiej mądrości i sprawiedliwości. Sądzono, że człowiek ma kierować się łaską obdarzania miłością siebie i innych, ma prawidłowo wybierać. Wówczas, człowiek odkrywa dobro, prawdę i piękno, czyli stosuje się do praw uniwersum i z nimi zjednoczy po śmierci. Jego dusza odnajdzie szczęście, wewnętrzny pokój. W sensie chrześcijańskim dostąpi raju. Problem w tym, by w swoim jednostkowym życiu człowiek zauważył owo splecenie – ów węzeł miłości z Bogiem. By był pewny jak pokierować swymi sprawami w życiu codziennym i duchowym, aby rytm duszy był zgody z rytmem stworzonego świata, a człowiek został zbawiony.

Grażyna Różańska

“Art as a scream of the spirit” which is based on Stanislaw Przybyszewski’s On the paths of soul and the art of the Norway artist – Gustav Vigeland

In this piece of writing I will show the connection of both of the artists and the presence of Gustava Vigeland’s sculptures and art in Stanisław Przybyszewski's writing where he devoted a chapter to this amazing Norway artist. I will try to read the perspective of Przybyszewski's view on the soul and its meaning in the text 'On the paths of soul' as well as those hidden in the art according to Vigeland's 'Hell'. I will refer to the quote: 'Art as a scream if the spirit' trying to define that 'scream' in the mastership of writers at the end of XIX c.

38

„Sztuka jako krzyk duszy” w kontekście dzieła Stanisława Przybyszewskiego na drogach duszy i twórczości artystycznej norweskiego artysty – Gustava Vigelanda

W referacie przedstawię związek między twórczością Gustava Vigelanda i Stanisława Przybyszewskiego, zafascynowanego dziełami rzeźbiarza, czemu dał wyraz w swym tekście Na drogach duszy, w rozdziale poświęconym norweskiemu artyście. Postaram się odczytać perspektywę patrzenia Przybyszewskiego na rolę duszy w odczytywaniu sensów ukrytych w sztuce, w kontekście dzieła Vigelanda Piekło. Odniosę się do motta referatu „Sztuka jako krzyk duszy”, starając się uzasadnić, czym był ów „krzyk” w twórczości artystów końca XIX wieku.

Alena Rudenka

Names of mental illnesses in the languages of different types

The names of mental disorders in English, Chinese and Russian are the best way to reveal the national specifics of this fragment of the language worldview. The methods of nominating of such names indicate the nature of this specificity. However, except specifics, there are a number of common features in the nomination of mental diseases in languages of different types: the use of internal language resources in common names and borrowings in special ones; the same metonymic transfers, closeness of semantic spheres of "mental illness" and "stupidity".

Душевные болезни по данным английского, китайского и русского языков

Наименования душевных болезней в английском, китайском и русском языках как нельзя лучше выявляют национальную специфику фрагмента языковой картины мира, связанного с психическими отклонениями. Способы номинации таких названий и особенности их употребления указывают на характер этой специфики.

Lucie Saicová Římalová

The axiosphere of the child's soul in the discourse of young mothers

Values are often transferred by parents to children, therefore it is important to know what contemporary young parents and parents-to-be think and believe. The contribution discusses how young Czech speaking women see child's soul and what values they ascribe to it. It also tries to demonstrate how these values are influenced by such factors as (e.g.) a specific "Czech" relation to religion or the fact whether the women already have a child. The data are taken from the discourse (mainly discussions) published on internet websites for mothers, pregnant women, women who plan to have a child etc. The analysis uses a combination of methodologies – selected theories of cognitive linguistics (esp. the theory of the linguistic picture of the world and conceptual metaphors) and critical discourse analysis.

39

Aksjosfera duszy dziecka w dyskursie młodych matek

Wartości są często przekazywane dzieciom przez rodziców, dlatego tak ważne dla badacza są informacje, co przyszli i współcześni młodzi rodzice myślą i w co wierzą. W wykładzie przedstawiono, jak młode czeskie kobiety widzą duszę dziecka i jakie wartości duszy dziecka przypisują. Wykład próbuje również pokazać, w jaki sposób na dane wartości wywierają wpływ takie czynniki, jak (np.) specyficzny „czeski” stosunek do religii lub fakt, czy kobiety już mają dziecko. Materiał analizy pochodzi z dyskursu (głównie dyskusji) opublikowanego na stronach internetowych dla matek, kobiet w ciąży, kobiet, które planują mieć dziecko itp. Analiza wykorzystuje kombinację metodologii – wybranych teorii lingwistyki kognitywnej (zwłaszcza teorii językowego obrazu świata i metafory konceptualnej) oraz krytyczną analizę dyskursu. Wykład będzie wygłoszony po angielsku.

Ada Shahniuk

Аксиосфера души в зеркале в русских и польских пословиц и поговоро

Статья посвящена сопоставительному анализу русских и польских пословиц и поговорок с целью выделения национального компонента. Автор представила результаты исследования пословиц и поговорок с концептом «Душа». На основании речевого материала были определены семантические составляющие и культурное поле концепта, совокупность ассоциаций, а также ценностные доминанты в русскоязычной и польскоязычной этнокультурной общности.

Maria Skab

Axiological dimension of the ukrainian concept „soul“

Study of the semantic space of the Ukrainian lexeme soul – the name of the cognominal concept, which is understood as the total of all its values, which function in language and speech and are implemented in all areas of expanding its semantics: paradigmatic – expanding of the semantic structure of the word, word-building (derivation from the word under analysis), and syntagmatic (its combinability with other words), shows that the characteristic

of a soul as a material and spiritual essence with a clearly expressed positive evaluation is the main one in all directions. In the development of semantic structure of the word it is revealed in rethinking of the primary religious meaning („immaterial immortal spiritual foundation of a man“) through psychological importance („inner world“) to the meanings of „conscience“, „oath, vow“, „a man with excellent personal characteristics“; in word-building direction it is revealed through the use of the lexeme *dushka*, *dushechka* as a reference to a loved one, in syntagmatic direction – in word-combinations *dusha-liudyna* („a very good person“), *maty dushu* („be kind, decent, honest“). As Ukrainian language dictionaries prove, during secularization of society there occurs a definite shift in the pattern of spiritual values of speakers, it is even possible to talk about certain losses caused by mankind movement towards civilization.

Аксіологічний вимір українського концепту „душа“

Вивчення семантичного простору української лексеми *душа* – імені однойменного концепту, який розуміємо як сукупність усіх його значень, які функціонують у мові й мовленні та реалізуються в усіх напрямках розгортання його семантики: парадигматичному – розгортанні семантичної структури слова, словотвірному – творенні похідних від аналізованого слова та синтагматичному – його зв'язках з іншими словами, засвідчує, що в усіх напрямках основною є характеристика душі як матеріально-духовної сутності із чітко вираженою позитивною оцінкою. У розвитку семантичної структури слова це виявлено в переосмисленні первинного релігійного значення („нематеріальна безсмертна духовна основа в людині“) через психологічне значення („внутрішній світ людини“) до значень „совість“, „присяга, клятва“, „про людину з прекрасними рисами характеру“; у словотвірному напрямку виявляється у використанні лексем *душка*, *душечка* в ролі звертання до коханого чи коханої, у синтагматичному напрямку – у сполученнях слів *душа-людина* („дуже хороша людина“), *мати душу* („бути добрим, порядним, чесним“). Як засвідчують словники української мови, у період секуляризації суспільства відбувається певне зміщення в картині духовних цінностей мовців, можна говорити навіть про певні втрати, яких зазнає людство на шляху до цивілізації.

Maryan Skab

Axiological aspects of functioning of the lexeme *dusha* and its derivatives in the appeal speech of Ukrainians

Analysis of functioning of the lexeme *dusha* and its derivatives as appeals in the texts of different styles in Ukrainian proves that Ukrainians use the given lexeme in the appeal speech in two cases: first, as a personalization metaphor when appealing to the soul itself, which originates obviously from the Bible, namely the Book of Psalms; secondly, the use of words *dusha* when appealing to the loved one which is recorded in the Explanatory Dictionary of the Ukrainian language (eg "Dictionary of the Ukrainian Language" [vol. II, p. 445], and is widely described by linguists. If the use of the first type does not have almost any axiology, when using the lexeme *dusha* and its derivatives in the context which refers to the second type, estimated semantics comes to the foreground and forms the basis of the meaning of the analyzed appeals. In these cases, the extent and specificity of detection of axiological semantics are determined by the time of creation of the text, its style and genre, dialect

peculiarities and other lingual and extra-lingual factors. As well, an interesting and promising area of research is determining features of axiological content of the lexeme *dusha* and its derivatives in the appeal speech of Ukrainians against the background of other Slavic and non-Slavic languages.

Аксіологічний аспект функціонування лексеми душа та похідних від неї у зверненій мові українців

Аналіз функціонування лексеми душа та похідних від неї в ролі звертань у текстах різних стилів української мови дає підстави стверджувати, що аналізовану лексему українці використовують у зверненій мові у двох випадках: по-перше, як метафору персоніфікації при звертанні до власне душі, яке бере свій початок, очевидно, з Біблії, а саме від Книги Псалмів; по-друге, вживаючи слова душа при звертанні до коханої людини, що зафіксовано тлумачними словниками української мови (наприклад „Словником української мови” [т. II, с. 445] та досить різнобічно описано мовознавцями. Якщо використання першого типу практично позбавлені аксіологічності, то при вживанні лексеми душа та похідних від неї в контекстах, які відносимо до другого типу, оцінна семантика виступає на перший план та складає основу значення аналізованих звертань. Ступінь та специфіка виявлення аксіологічної семантики при цьому детерміновані часом створення тексту, його стильовою та жанровою належністю, діалектною сваєрідністю та іншими лінгвальними та позалінгвальними чинниками. Цікавим та перспективним напрямком дослідження є також встановлення особливостей аксіологічного наповнення лексеми душа та похідних від неї у зверненій мові українців на тлі інших слов'янських та неслов'янських мов.

Kamila Stanek

Language – beliefs – values – Turkish magical names with the component “soul”

Language reflects the culture and values relevant to the community that speaks the language. Not only does it fix, but it also co-creates reality as man only names those areas of non-linguistic reality that are of value to him. Words, however, not only have content, but also causative effect, especially when is magical meaning attributed to them. The subject of this paper is Turkish magical proper names, whose constituent element is the word "soul". The word "soul" in Turkish has several meanings: life, vitality, valor, man/ being endowed with divine breath, essence, heart, joy, and liking. As component of a name, it is proof of the belief that the name and its meaning will influence the life of its bearer. Giving a name to a child, even before knowing their personality and temperament, is a conscious effort to make the child worthy of his name and to let make him meet the expectations that his parents have with him. In Turkish, every common noun can be a proper name, so each name has a meaning. Those with the component "soul" can be given to both boys and girls, and depending on gender they relate to bravery, great heart and all the virtues that the soul can symbolize.

Język – wierzenia – wartości – tureckie imiona magiczne z komponentem „dusza”

Język odzwierciedla kulturę i wartości, jakie są istotne dla społeczności posługującej się danym językiem. Nie tylko utrwała lecz także współtworzy rzeczywistość, gdyż człowiek nazywa jedynie te obszary rzeczywistości pozajęzykowej, które stanowią dla niego wartość. Słowa jednak nie tylko zawierają treść, mają też działanie sprawcze, zwłaszcza, gdy przypisuje się im znaczenie magiczne. Tematem niniejszej pracy będą tureckie imiona magiczne, których elementem składowym jest wyraz „dusza”. Sam wyraz „dusza” w języku tureckim posiada kilka znaczeń: życie, witalność, męstwo, człowiek/ istota obdarzona boskim tchnieniem, istota, sedno, serce, radość i wzbudzanie sympatii. Jako komponent imienia jest dowodem na wiarę, że znaczenie imienia wywrze wpływ na życie jego nosiciela. Nadanie dziecku imienia, jeszcze zanim pozna się jego osobowość i temperament jest świadomym dążeniem do tego, by dziecko stało się godne swego imienia, oraz by sprostało oczekiwaniom, jakie wraz z danym imieniem wobec niego posiadają jego rodzice. W języku tureckim każdy rzeczownik pospolity może być imieniem własnym, każde imię posiada więc znaczenie. Te z komponentem „dusza” nadawane są zarówno chłopcom, jak i dziewczynkom, odwołują się do w zależności od płci, do męstwa, wielkiego serca i wszelkich cnót, jakie dusza może symbolizować.

Karina Stempel-Gancarczyk

The soul as a communicator of the values. Some differences between the Polish and Romanian soul (funeral aspect)

The article concerns the soul as a communicator of value – an exhorting, giving advice, asking for prayer, expecting help in a funeral context. The picture of the soul communicating with the living in matters of value will be presented on the background of two orders: Polish Catholicism and Romanian Orthodox (with particular emphasis on the specificity of Cimitirul Vesel in Săpânța).

Dusza jako przekazicielka wartości. Niektóre różnice między duszą polską i rumuńską (aspekt funeralny)

Referat dotyczy duszy jako przekazicielki wartości – napominającej, udzielającej rad, proszącej o modlitwę, oczekującej pomocy w kontekście funeralnym. Obraz duszy kontaktującej się z żywymi w kwestiach dotyczących wartości zostanie przedstawiony na tle dwóch porządków: polskiego katolicyzmu i rumuńskiego prawosławia (ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki tzw. Wesołego Cmentarza w miejscowości Săpânța).

Sylwia Surdykowska-Konieczny

Axiosphere of the soul. Sadness in the culture of Iran

The subject of this paper is the feeling of sadness in the culture of Iran. It is one of the most important concepts in the Persian tradition. The feeling of sadness proves to be a dominating one in various areas of Persian culture. It manifests itself in literature, music, painting and

calligraphy. It is also present in religion and politics. From the perspective of Persian culture, sadness as a feeling playing a fundamental role in religious rituals and traditional Persian education can be perceived as one of the elements shaping the axiosphere of the soul. This paper presents the role of sadness in the development of man and in the shaping of both the collective as well as the individual identity of Iranians. The authors will consider the role of sadness in the spiritual life of Iranian people, what value Iranians ascribe to it and to what extent it influences their collective and individual attitudes.

Aksjosfera duszy. Smutek w kulturze Iranu

Tematem referatu jest uczucie smutku w kulturze Iranu. Jest to jedno z najważniejszych pojęć w tradycji perskiej. Uczucie smutku dominuje w różnych obszarach kultury perskiej. Przejawia się w literaturze, muzyce, malarstwie czy kaligrafii. Obecne jest także w religii i polityce. Irańczycy zaś to ludzie skłonni do płaczu, nostalgii i tęsknoty. Na gruncie kultury perskiej smutek jako uczucie pełniące podstawową rolę w obrzędowości religijnej czy też tradycyjnym perskim wychowaniu można postrzegać jako jeden z elementów tworzących aksjosferę duszy. W referacie zaprezentujemy jego rolę w rozwoju człowieka oraz kształtowaniu zbiorowej i indywidualnej tożsamości Irańczyków.

Joanna Szadura

The breath of life: The soul in the ethnolinguistic perspective

Ethnolinguistic analysis approaches the history of language as a continuous process, whereby language as it is today in general, and its semantics in particular, can only be understood in relation to the past. What plays an important role in this kind of research is the study of etymology. Ethnolinguists working in Lublin follow the principles of using etymological data proposed by Professor Franciszek Sławski, suggesting a relatively limited value of etymological analysis confined to identifying a Proto-Slavic or Indo-European root without reconstructing its word-formation motivation in the period. Sławski argues the importance of historical, dialectical and, finally, comparative material. He also believes that etymological investigation of a particular lexical unit needs to consider the sphere of culture it concerns, as it is not enough to provide evidence based only on linguistic material. Rather, this type of evidence should be put forward in conjunction with cultural data, which can support, undermine or invalidate a certain etymological reconstruction. Adopting Sławski's postulates, the present analysis focuses on relations between various hypotheses concerning the origin of the word *dusza* (the soul) formulated in different etymological dictionaries on the one hand, and linguistic and cultural evidence on the other. The search for onomasiological evidence adopts a panchronic approach, which enables the author to demonstrate the process of accumulation of meanings and their transition from the concrete *dech*, *oddech* (a breath) to the abstract *dusza* (the soul).

Tchnienie życia. Dusza z perspektywy etnolingwistycznej

Analiza etnolingwistyczna zakłada patrzenie na dzieje języka jako na nieprzerwany proces, w którym terażniejszość języka, a zwłaszcza jego semantyka, jest zrozumiała przez pryzmat przeszłości. Ważne miejsce w tych badaniach zajmuje etymologia. Przyjęte przez lubelskich etnolingwistów zasady korzystania z danych etymologicznych korespondują ze stanowiskiem Franciszka Sławskiego, według którego analiza etymologiczna ograniczająca się do

wskazania rdzenia prasłowiańskiego czy indoeuropejskiego bez odtworzenia jego dawnej motywacji słowotwórczej ma niewielką wartość. W pierwszej kolejności Sławski wskazuje na dane historyczne, potem gwarowe i w kolejności porównawcze. Uważa również za niezbędne, by etymolog, badając pochodzenie jakiegoś słowa, zapoznał się z tą sferą kultury, jakiej ono dotyczy. Nie wystarczy bowiem przywołać materiał językowy, należy zestawiać go z danymi kulturowymi, ponieważ mogą one stanowić o wzmocnieniu, osłabieniu lub odrzuceniu rekonstrukcji etymologicznej. W prezentowanej analizie przyjęto postulaty badawcze Franciszka Sławskiego i skoncentrowano się na wzajemnym odniesieniu zaczerpniętych ze słowników etymologicznych hipotez dotyczących pochodzenia słowa *dusza* oraz danych językowych i „przyjęzykowych”. W poszukiwaniu podstawy onomazjologicznej przyjęto podejście panchroniczne. Pozwoliło to na ukazanie procesu narastania znaczeń – przejścia od znaczeń konkretnych (*dech, oddech*) do abstrakcyjnych (*dusza*).

James Underhill

Understanding and translating the heart and the soul

This paper will focus on two rival synonyms, the heart and the soul, in order to understand what they mean and the values they engender. Is the soul a value in itself or the property of other ideals? How does the heart contain or relate to other virtues? Is the heart good in and of itself? This would appear to be the case, if we consider ‘heartless’, and the gift of the heart to men by God. But even at the beginning of Genesis, the heart of men is said to be ‘evil’. For recent scholars such as Naugle (2002), on the other hand, the heart offers us a way out of the relativism inherent in the concept of ‘worldview’: the heart perceives, receives, wills, believes intuitively and understands. This paper aims to raise questions about the methodology of ethnolinguistic research, and to make a contribution to translation studies.

Dagmara Wasilewska

Paradoxes of Jīva Gosvāmin’s concept of soul

The subject of this paper is the role and significance of paradoxes in the philosophical thought and mysticism of the Bengali Vaishnava theologian - Jīva Gosvāmin (16th century). He situates his system within the Vedānta school, where the main category distinguishing its branches and deciding on their specific character is the relation between the Absolute, the phenomenal world and the souls. In Gosvāmin’s school, it is the relation of simultaneous identity and distinctness (*bhedābheda*) of the above mentioned categories, specified by the word *acintya* ("inaccessible to reason") which further emphasizes this ontological paradox. Although doctrinally the most important, it is not the only paradox in Gosvāmin’s thought. Also in his concepts of *bhakti* (devotion to the deity) and salvation (*mukti*) we find many logical contradictions pertaining for example to the soul’s qualification for liberation, etiology and taxonomy of *mukti*.

Paradoksy w Dźiwy Goswamina koncepcji duszy, drogi do doskonałości oraz wyzwolenia

Przedmiotem referatu jest rola i znaczenie paradoksów w myśli filozoficznej i mistyce teologa wisznuizmu bengalskiego – Dźiwy Goswamina (XVI w.). Sytuuje on swój system w obrębie szkoły wedanty, w której główną kategorią odróżniającą jej nurty i decydującą o ich specyfice jest relacja pomiędzy Absolutem a światem zjawiskowym i człowiekiem. U Goswamina będzie to relacja jednoczesnej tożsamości i odrębności (*bhedābheda*) powyższych kategorii, dookreślona słowem *acintya* – „niedostępna rozumowi” – co dodatkowo uwydatnia ten ontologiczny paradoks. Chociaż doktrynalnie najważniejszy, nie jest to jednak jedyny paradoks w myśli Goswamina. Także w jego koncepcji *bhakti* (nabożnego oddania dla bóstwa) i wyzwolenia (*mukti*) – w takim samym stopniu nowatorskich, co podążających za tradycją – napotykamy wiele logicznych sprzeczności, m.in. paradoksy dotyczące kwalifikacji (*adhi kāra*) duszy do zbawienia, a także etiologii i taksonomii *mukti*.

Włodzimierz Wysoczański

Me and (my) soul. Linguistic conceptualization of the soul in personalistic relational systems

In the whole linguistic perspective of the soul, the conceptualization of the soul in relational systems presents an important piece. The subject of this paper is to present the properties of the soul through its relation to the man. The conceptualization of the soul in the light of the corpus material of the Polish language and other sources demonstrates a clear personalistic orientation and a strong axiological character.

Ja i (moja) dusza. Językowa konceptualizacja duszy w personalistycznych układach relacyjnych

W całościowym językowym ujęciu duszy ważny wycinek stanowi konceptualizacja duszy w układach relacyjnych. Przedmiotem niniejszego referatu jest przedstawienie właściwości duszy poprzez jej związek z człowiekiem. Konceptualizacja duszy w świetle materiału korpusowego języka polskiego i innych źródeł wykazuje wyraźne ukierunkowanie personalistyczne i silne nacechowanie aksjologiczne.

Regina Wyżkiewicz-Maksimow

Animation of soul in folk beliefs of south Slavs

The cult of ancestors is an important part of the culture of the South Slavs. The concept of the soul of the dead joins here with the category of flying creatures. This is a picture of fleeting, delicate and little known beings, connected with the domain of air, space and movement. Traditional culture perceives it by association with freedom, nature, mystery, mediating between worlds - the living and the dead. In my proposed approach I will consider some of the images of the souls of the dead, located in birds, butterflies and bees, as animal metaphors representative of the Balkans. The analogy to the existence of flying creatures (sublimity,

lightness, mysteriousness) is reflected in the popular perception of the soul, especially in the silence (butterfly) and the motif of her posthumous wandering. The examples discussed here show folk connotations (vertical dimension, sacred sphere), but also a wild, untamed natural sphere (animism).

Animalizacja duszy w wierzeniach ludowych Słowian południowych

Kult przodków stanowi ważny element kultury Słowian Południowych. Wyobrażenia duszy zmarłych łączą się tu z kategorią istot latających. Jest to więc obraz bytów ulotnych, delikatnych i mało znanych, związanych z domeną powietrza, przestrzeni i ruchu. Kultura tradycyjna postrzega je przez asocjację z wolnością, naturą, tajemnicą, mediatyzacją między światami – żywych i umarłych. W zaproponowanym ujęciu podejmuję rozważania nad niektórymi wyobrażeniami duszy zmarłych, ulokowanej w ptakach, motylach i pszczołach, jako metaforach animalnych reprezentatywnych w wierzeniach regionu Bałkanów. Analogia do sposobu istnienia istot latających (wzniosłość, lekkość, tajemniczość) widoczna jest w ludowym postrzeganiu duszy, szczególnie w bezgłośności (motyl) oraz motywie jej pośmiertnej wędrówki. Rozpatrywane tu przykłady wskazują utrwalone w kulturze ludowej konotacje przestrzenne (wymiar wertykalny, sfera sacrum) ale także dziką, nieoswojoną przez człowieka sferę przyrody (animizm).

Marina Valentsova

Axiology of the soul as it is preserved in the Ukrainian phraseology and paremiology

The paper analyzes the paremiological and phraseological units with the component soul in the Ukrainian language from the point of view of the subject, quality and criteria of evaluation. Soul is one of the most important concepts in language and culture, it belongs first of all to the semiosphere "human being", although to some extent it is also characteristic of other spheres, such as "animals", "realities", "world". In paremias and phrasems relating to a person, the presence and absence of the soul is estimated (людина великої душі (великого серця) – людина без серця (без душі), the quality of the soul (добра душа – заяча душа), the activity of the soul (душа росте вгору, душа розривається, душа радіє), a person and his nature (man = soul: [[a]ні [живої] душечки); the assessment takes place from the standpoint and in relation to society, its norms, through the correlation of the soul with God or the devil; by comparing and contrasting the soul and body, and so on. The next step is to compare the axiology of the soul in different Slavic traditions, and in the future - with non-Slavic traditions also.

Аксиология души по данным украинской фразеологии и паремологии

В докладе анализируются паремии и фразеологизмы с компонентом душа в украинском языке с точки зрения предмета, качества и способа оценки. Концепт душа – один из важнейших в языке и культуре, он принадлежит прежде всего к семиосфере «человек», хотя в определенной мере свойственен и другим сферам, таким как «животные», «реалии», «мир». В паремиях и фраземах, относящихся к человеку, оценивается наличие и отсутствие души (людина великої душі (великого серця) – людина без серця (без душі)), качества души (добра душа – заяча душа), деятельность души (душа росте

вгору, душа розривається, душа радіє), человек и его натура (человек = душа: [а]ні [живої] душечки); оценка происходит с позиций и по отношению к обществу, его нормам, через соотнесенность души с Богом или чертом; путем сопоставления и противопоставления души и тела и т.п. Следующим этапом должно стать сравнение аксиологии души в разных славянских традициях, а в дальнейшем – и в неславянских традициях.

Irena Vaňková

I won't sell my soul (Soul as a value – on the ethical profile of soul in Czech song lyrics during normalization)

The semantic structure of the Czech concept of DUŠE ('SOUL') comprises a physiological, psychical, social, ethical as well as spiritual (transcendental) profile. These profiles are very closely interconnected and in most of them, the soul is presented as an axiological notion, as a value. The soul represents an existential value (similarly to e.g. life): in Czech, one takes an oath "on the soul" (na mou duši) or expresses one's devotion and affection with the phraseme *dal by za někoho duši / život* ('give one's soul / life for somebody'). The value aspect of the soul is reflected in language, in folklore as well as in belles-lettres and can also be observed in survey data from current Czech respondents. The ethical profile of the soul, related to the distinction between the good and the evil in human actions, to personal responsibility of the moral code realization and to conscience, is expressed not only in phraseology (often interchangeably with conscience or heart as in *sáhnout někomu do duše / do svědomí* 'reach into one's soul/conscience', *leží mu to na duši / na svědomí / na srdci* 'it burdens his soul / conscience / heart'). It also occurs in cultural narrations represented by phrasemes such as *upsat / zaprodat duši (d'áblu)* 'sell one's soul (to the devil)'; the Faustian motif and its numerous variations are also frequently used in Czech culture, from folk puppet theatres to Vaclav Havel's *Temptation*. In the paper, I will focus on selected semantic aspects and contexts of the SOUL concept in song lyrics from 1968–1989, especially in the production of Czech folk singers and music groups influencing the cultural and social climate during the normalization period (such as Karel Kryl, Spiritual Kvintet etc).

Nezaprodám duši svou (Duše jako hodnota – k etickému profilu duše v českých písňových textech z doby normalizace)

V sémantické struktuře českého pojmu DUŠE lze rozlišit přinejmenším profil fyziologický, psychický, sociální, etický a spirituální (transcendentní). Profily jsou spolu velmi úzce propojeny a ve většině z nich se duše prezentuje jako pojem axiologický, jako hodnota. Duše reprezentuje hodnotu existenční a / nebo existenciální (podobně jako např. život): na mou duši se v češtině přísahá, oddanost a lásku lze vyjádřit frází *dal by za někoho duši / život*. Hodnotový rozměr duše se ukazuje v jazyce, ve folkloru i umělecké literatuře a také v dotazníkových datech získaných od dnešních českých respondentů. Etický profil duše, vztahující se k povědomí o dobru a zlu v lidském konání, k osobní odpovědnosti za realizaci morálního řádu a ke svědomí, je tematizován nejen ve frazeologii (často variantně se svědomím či srdcem – *sáhnout někomu do duše / do svědomí, leží mu to na duši / na svědomí / na srdci*). Realizuje se i v kulturních naracích reprezentovaných frází *upsat duši* či *zaprodat duši (d'áblu)*; výrazné je uplatnění této polohy např. v návaznosti na faustovský motiv, variovány hojně i v české kultuře, od lidového loutkového divadla až po Havlovo

Pokoušení. V referátu bude řeč o některých sémantických polohách a kontextech pojmu DUŠE v písňových textech z let 1968-1989, zejm. z tvorby českých folkových zpěváků a hudebních uskupení ovlivňujících kulturní a společenské klima v době normalizace (Karel Kryl, Spirituál Kvintet aj).

Jarosław Zapart

The soul as energy and substance. Confronting the practices of Haṭhayoga and Surat Śabd Yoga

In my presentation I would like to focus on the concept of soul as a form of immanent energy or subtle substance that serves as a basis for the practice of yoga. My proposition will be carried out through a comparative analysis of the shared doctrinal traits between haṭhayoga, as represented by Gorakhnāth, and surat śabd yoga of the North Indian sant tradition in the interpretation of the Radhasoami sect. In such context I will present a theory positing that the soul (surat) in the sant thought can be considered a functional equivalent either of the subtle energy known as kuṇḍalinī or of bindu (semen) known in various Tantric traditions and in haṭhayoga. I will argue that the Radhasoami practice of elevating the soul to the abode of Highest Being in surat śabd yoga is analogous to the process of raising the vital energy through cakras of the subtle body in haṭhayoga. This correspondence will allow me to suggest that the Radhasoami experience of reaching God can be understood as devoid of any notion of transcendence. All of the above remarks will be determined by a broader concept of the deliverance of soul as summum bonum of the yogic path.

Dusza jako energia i substancja. Porównanie praktyk hatha-jogi i surat śabd jogi

W swojej prezentacji chciałbym skupić się na koncepcji duszy rozumianej jako forma immanentnej energii albo subtelnej substancji, która stanowi podstawę dla praktyki jogi. Swoją teorię przedstawię posiłkując się analizą porównawczą tropów doktrynalnych podzielanych przez hatha-jogę w interpretacji Gorakha oraz surat śabd jogę północno-indyjskiej tradycji santów w interpretacji szkoły radhasoamich (rādhāsvāmī). W takim kontekście zaprezentuję tezę, w myśl której dusza (surat) w tradycji santów może być potraktowana jako funkcjonalny ekwiwalent subtelnej żeńskiej energii znanej jako kuṇḍalinī albo nasienia (bindu), o których mówi się w różnych formach tantry oraz w hatha-jodze. Postaram się wykazać, że praktyka radhasoamich polegająca na medytacyjnym wyniesieniu duszy do siedziby Najwyższego Bóstwa jest analogiczna do procesu wznoszenia witalnej energii poprzez system ákr ciała subtelnego w hatha-jodze. Ta zbieżność pozwoli mi na zasugerowanie, że opisywane przez radhasoamich doświadczenie zjednoczenia z Bogiem może być rozumiane jako pozbawione wymiaru transcendentnego. Wszystkie proponowane tu rozwiązania będą zdeterminowane szerszą ideą wyzwolenia duszy jako summum bonum jogicznej ścieżki.

Burials of animals in traditional beliefs and practices in Yakuts (Sakha).

Introduction to the issues

Burials of animals at the Yakuts are closely linked to the beliefs of the soul of animals. The Yakuts believed that animals have souls. It was different from the human soul, did not have that rank, but also required appropriate treatment from the people. While a man was made up of three souls or a soul with three constituent parts, and the shamans could have up to four souls, the animals had one or rarely two souls. Out of the animals only the horse, and according to some transmission also bear and crow, had a soul of kut. The slaughtered animals, for which a man has behaved unworthily or without due respect, might revenge. That is why, for example, the bones of a killed bear after eating were placed in one place so that they not fell to the fate of wild animals, and the place was colored with cloth scraps. Some animals living in the taiga were considered as incarnations of deities or their messengers. Also the dead shamans could take the form of animals. The animals of the forest surrounded by a special cult in the Yakutian tradition we can include: bear, eagle, crow, moose and crane. Respect for the animal was meant to express respect for the deity who was the guardian of these animals.

Pochówki zwierząt w tradycyjnych wierzeniach i praktykach u Jakutów (Sacha). Wstęp do problematyki

Pochówki zwierząt u Jakutów są ściśle powiązane z wierzeniami o duszy zwierząt. Jakuci wierzyli, że zwierzęta mają duszę. Różniła się ona od duszy ludzkiej, nie miała tej rangi, ale również wymagała odpowiedniego traktowania ze strony ludzi. Podczas, gdy człowiek składał się z trzech dusz lub duszy o trzech częściach składowych, a szamani mogli posiadać nawet cztery dusze, zwierzęta miały jedną lub rzadko dwie dusze. Spośród zwierząt jedynie koń, a według niektórych przekazów także niedźwiedź i kruk, miały duszę kut. Zabite zwierzęta, wobec których człowiek zachował się niegodnie lub bez należytego szacunku, mogły się mścić. Dlatego np. kości zabitego niedźwiedzia po zjedzeniu składano w jednym miejscu tak, aby nie padły pastwą dzikich zwierząt i miejsce to oznaczano kolorowymi skrawkami tkanin. Niektóre zwierzęta zamieszkujące tajgę uważano za wcielenia bóstw lub za ich posłańców.